

Ա. ՇՈՒՐԻՆ ՅԵՎ Կ. ԴՈՐԻՈՒՅՈՒՐՈՎ

ԽՍՀՄ
ՌԱԶՄԱ-ԾՈՎԱՅԻՆ
ՆԱՎԱՏՈՐՄԸ

ՊԵՏՀՐԱՏ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ • 1939

31 JAN 2018

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԵՐԿՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՅԵՔ

Ա. ՇՈՒԲԻՆ ՅԵՎ Կ. ԴՈՔՐՈԼՅՈՒԲՈՎ

ԽՍՀՄ

ՌԱԶՄԱ-ԾՈՎԱՅԻՆ
ՆԱՎԱՏՈՐՄԸ

ՊԵՏՀՐԱՏ

ՔԱԼԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ ● 1939

А. ШУБИН И К. ДОБРОЛЮБОВ

ВОЕННО-МОРСКОЙ
ФЛОТ СССР

Армгиз—Издательство полит. литературы
Ереван, 1939

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՄՀՍԳ

ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԴՄՐՈՋԱԿԱՆ

Քարգմանիչ Հ. Հասարայան
Խմբագիր Անդ. Ղազարյան
Տեխն. խմբագիր Ս. Խաչատրյան
Սրբազրիչ Վ. Զիդեյան
Կոնսուլ սրբազրիչ Լ. Աբովյան

11-287699

Դրամիտի լիազոր № 4—2497 հրատ. № 726,
Պատվեր № 174, տիրաժ 5000
Քղթի չափսը 84×110¹/₁₆ (32.550 տպ. նիշ 1 տպ.
մամուլում) 3 տպ. մամուլ 1 1¹/₂ թերթ թուղթ.
Հանձնված է արտադրության 27/VIII 1939 թ.
Ստորագրվել է տպագրելու 19/XI 1939 թ.
Գինը 30 Կ.

Պետական խնդրահանդերձության հրատարակչության
ապարան, Յերևան, Ալեքսանդրյան № 65

Խորհրդային կառավարության վորոշմամբ հուլիսի 24-ը
հայտարարված է ԽՍՀՄ Ռազմա-Մովային Նավատորմի որ:

Խորհրդային ժողովուրդը Ռազմա-Մովային Նավատորմի
առաջին որը դիմավորում է այն ժամանակաշրջանում, յերբ
յերկրորդ հնգամյա պլանի հաղթական իրագործման և սո-
ցիալիզմի ձեռք բերված հաջողութունների հիման վրա
ԽՍՀՄ-ը յերրորդ հնգամյակում մտել է զարգացման նոր
շրջանը, անդասակարգ սոցիալիստական հասարակության
կառուցումն ավարտելու և սոցիալիզմից աստիճանաբար կո-
մունիզմին անցնելու շրջանը: Ընկեր Ստալինի և Կուսակցու-
թյան XVIII համագումարի կողմից առաջադրված պատմա-
կան այդ մեծ խնդիրը մեր յերկրի աշխատավորները լուծում
են թշնամական կապիտալիստական շրջապատման պայման-
ներում:

Միջազգային իրադրությունն ավելի ու ավելի լարված
է դառնում: Վերջին տարիների ընթացքում նշանակելի փո-
փոխություններ կատարվեցին կապիտալիստական աշխար-
հում, ԽՍՀՄ-ի արտաքին ու ներքին դրության մեջ: Կապի-
տալիստական յերկրները լուրջ ցնցումներ են ապրում ինչ-
պես եկոնոմիկայի բնադավառում, այնպես և քաղաքակա-
նության բնադավառում: 1937 թ. յերկրորդ կեսից կապի-
տալիստական յերկրներում սկսվեց տնտեսական նոր ճգնա-
ժամ:

Վերսալյան և այլ պայմանագրերի հիման վրա հաղթող
պետությունների, գլխավորապես Անգլիայի, Ֆրանսիայի և
ԱՄՆ-ի՝ յերկրների միջև ստեղծած այսպես կոչված խաղաղ
հարաբերությունների ռեժիմը արժատապես ավերել են Փա-
շիստական ագրեսորները՝ Գերմանիան, Իտալիան, Յու-
գոսլան:

«Նոր իմպերիալիստական պատերազմը դարձավ փաստ»
(Ստալին):

Այսպես կոչված կապիտալիստական դեմոկրատական պետութիւնների կողմից ագրեսորներին սխառմատիկ զինւորներ անելու քաղաքականութիւնը, նրանց հրաժարումը կոլեկտիվ անալտանդութեան քաղաքականութիւնից—ե՛լ ավելի վատթարացրին միջազգային դրութիւնը:

Այդ տարիների ընթացքում խորհրդային Միութիւնը վերջնականապէս ամրապնդեց սոցիալիզմի տնտեսական ու քաղաքական դիրքերը:

«Խորհրդային Միութեան համար, ընդհակառակը, այդ տարիները յեղեկ են նրա աճման ու ծաղկման տարիներ, նրա տնտեսական և կուլտուրական հետագա վերելքի տարիներ, նրա քաղաքական ու ռազմական հզորութեան հետագա աճման տարիներ, ամբողջ աշխարհում խաղաղութիւնը պահպանելու համար նրա մղած պայքարի տարիներ» (Ստալին):

Հաղթանակած սոցիալիզմի յերկիրն աշխարհի բոլոր յերկրներից ամենից խաղաղասերն է: Խորհրդային կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը խաղաղութեան հետեւողական քաղաքականութիւն է և պայքար է ագրեսիայի դեմ փոշադրեսիվ տերութիւնների հուսալի ու եֆեկտիվ պաշտպանական ֆրոնտ ստեղծելու համար:

ԽՍՀՄ չըջապատված է թշնամական կապիտալիստական յերկրներով և այդ պատճառով գտնվում է ռազմական հարձակման ժշտական սպառնալիքի տակ:

Յապոնական ռազմամոլների պրովոկացիան 1938 թ. Խաասն լճի մոտ և յապոնական զորքերի անընդատ հարձակումները մեր բարեկամ Մոնղոլական Ժողովրդական Հանրապետութեան տերիտորիայի վրա—դրա փայլուն ապացույցն են:

Խորհրդային Ժողովրդի զինված ուժերը ալել են և այսուհետեւ ել կործանարար հակահարված կտան խորհրդային սահմանների անձեռնմխելիութիւնը խախտելու ամեն սեսակի փորձերին: Խորհրդային Միութեան Ժողովուրդները խաղաղութեան համար մղած պայքարում առաջվա պես և ամենից առաջ հենվում են միայն իրենց վրա:

«Իր արտաքին քաղաքականութեան մեջ Խորհրդային Միութիւնը հենվում է.

1. Իր տնտեսական, քաղաքական և կուլտուրական աճող հզորութեան վրա:

2. Մեր խորհրդային հասարակութեան բարոյական—քաղաքական միասնութեան վրա.

3. Մեր յերկրի Ժողովուրդների բարեկամութեան վրա.

4. Իր Կարմիր Բանակի և Ռազմա-Մովային Կարմիր Նավատորմի վրա.

5. Իր խաղաղութեան քաղաքականութեան վրա.

6. Բոլոր յերկրների աշխատավորների բարոյական աջակցութեան վրա, վորոնք խիստ շահագրգռված են խաղաղութիւնը պահպանելու:

7. Այն յերկրների խոհեմութեան վրա, վորոնք այս կամ այն պատճառով շահագրգռված չեն խաղաղութիւնը խախտելու» (Ստալին):

XVIII համագումարում տված պատմական զեկուցման մեջ ընկեր Ստալինը մատնանշեց մեր հետագա զարգացման ուղիները դեպի առաջ, դեպի կոմունիզմ և հարստացրեց կապիտալիստական չըջապատման պայմանների սոցիալիստական պետութեան մասին մարքս-լենինյան ուսմունքը:

Սոցիալիստական պետութեան ու նրա զինված հենարանի—Կարմիր Բանակի, Կարմիր Նավատորմի—ամեն կերպ ամրապնդումը առաջնակարգ կարևորութիւն ունեցող խնդիր է:

Մեր յերկրում վերջնականապէս լիկվիդացիայի յեն յեն—թարկված շահագործող դասակարգերի մնացորդները: Բանվորները, գյուղացիները, ինտելիգենցիան համախմբվել են աշխատանքային մի ընդհանուր ֆրոնտի մեջ, ամրապնդվել է խորհրդային հասարակութեան բարոյական—քաղաքական միասնութիւնը, ամրապնդվել է մեր յերկրի Ժողովուրդների բարեկամութիւնը, և կիրառված է քաղաքական կյանքի լիակատար դեմոկրատացումը՝ Ստալինյան Ասհմանադրութեան հիման վրա:

Մենք ունենք «յերկրում իշխանութեան այնպիսի ամրութիւն, վորին կարող էր նախանձել աշխարհի ուղածդ կառավարութիւնը» (Ստալին):

ԽՍՀՄ—ի զինված ուժերը—Կարմիր Բանակը, Ռազմա-Մովային Կարմիր Նավատորմը—մեր սիրելի խորհրդային

Հայրենիքի սահմանների վրա կանգնած անխորտակելի ուժն են և պատրաստ են ամեն մի րոպե «կրկնակի հարվածով պատասխանելու պատերազմի հրձիգների հարվածին» (Ստալին) :

Սօրհրդային ամբողջ ժողովուրդը, սոցիալիստական յերկրի տասնյակ-միլիոնավոր հայրենասերներ հիշում և կյանքում անց են կացնում ընկեր Մտալինի ցուցումը՝

«Հարկավոր ե ամեն կերպ ուժեղացնել ու ամրացնել մեր կարմիր Բանակը, կարմիր Նավատորմը, կարմիր ավիացիան, Պաշտ-Ասիաբլիմը» :

Ռազմա-Մովային Նավատորմի—խորհրդային ժողովրդի հարազատ զավակի—որը քաղաքական կարևորագույն ձեռնարկում է, վոր անց է կացվում աշխատավորության լայն մասաները ԽՍՀՄ-ի Բանվորա-Գյուղացիական Ռազմա-Մովային Նավատորմի շինարարության խնդիրների շուրջը մոբիլիզացիայի յենթարկելու նպատակով :

ԽՍՀՄ-ը ծովային հզոր պետություն է : ԽՍՀՄ-ի 65 հազ. կիլոմետր պետական սահմաններից հաշվվում է միայն 18 հազ. կմ, ցամաքային և 47 հազ. կմ. ծովային սահմաններ. 14 ծով և յերկու ովկիանոս վողողում են Սօրհրդային Միության ափերը : Մեր յերկրի եքսպորտի մոտ 82%-ը և յմպորտի 78%-ը գնում է ծովային ճանապարհներով : Նրանք հաղորդակցության և տնտեսական կապերի կարևորագույն միջոցներ են մեր յերկրի ներսում և մյուս յերկրներէ հետ : Ծովային և ովկիանոսային տարածությունները վիթխարի նշանակություն ունեն ԽՍՀՄ-ի ակտիվ պաշտպանության համար :

«Մենք պետք է հաշվի առնենք այն, վոր մեր յերկրը մեծ է, վոր նա հսկայական տարածության վրա վողողվում է ծովերով, և այդ մեզ միշտ հիշեցնում է այն մասին, վոր մեզանում նավատորմը պետք է լինի ամրակուռ, ուժեղ : Եյդ մասին կապիտալիստական տերությունները մեզ հիշեցնում են հենց նրանով, վոր վերջին տարիներս նրանք ռազմա-ծովային վիթխարի շինարարություն են ծավալել» (Մոլոտով) :

Ռտարերկրյա մամուլում հրապարակված տվյալների համաձայն, կապիտալիստական յերկրներում 1939 թ. կա-

ռուցման մեջ են գտնվում և հիմնադրության են նշված՝ Անգլիայում—580 հազ. տոնն, Ամերիկայում—425 հազ. տոնն, Յապոնիայում—409 հազ. տոնն, Գերմանիայում—222 հազ. տոնն, Ֆրանսիայում—148 հազ. տոնն, Իտալիայում—130 հազ. տոնն ընդհանուր ջրատարողությամբ մարտանավեր :

Կառուցվող նավատորմի կեսից ավելին—զծանավեր են, իսկ այնուհետև՝ հածանավեր : Կապիտալիստական խոշորագույն յերկրներից Անգլիան կառուցում է 7 զծանավ, ԱՄՆ-ը, Յապոնիան, Ֆրանսիան, Իտալիան ու Գերմանիան յուրաքանչյուրը կառուցում են 4-ական զծանավեր : 1938 թ. սկզբին Մեծ Բրիտանիան, ԱՄՆ-ը, Յապոնիան, Ֆրանսիան, Իտալիան, Գերմանիան միասին կառուցման մեջ ունեյին 29 զծանավ, 23 սավանակակիր և հիդրոսավանակակիր նավեր, 4 հածանավ, 39 թեթև հածանավ, 158 լիդեր, եսկազրային ականակիր ու ականակիր և 109 սուզանավ :

1928-ից մինչև 1938 թ. մարտանավերի (զծանավերի, հածանավերի, եսկազրային ականակիրների, սուզանավերի) թիվը Գերմանիայի և Իտալիայի նավատորմներում աճեց՝ Իտալիայում—143-ից մինչև 222, Գերմանիայում—ավելի քան յերկու անգամ :

Հաշվի առնելով միջազգային իրադրությունը և կապիտալիստական յերկրներում տեղի ունեցող ռազմա-ծովային սպառազինումների վազքը, հաշվի առնելով մեր ցամաքային ու ծովային ճանապարհների սահմաններին աճող սպառնալիքը, ԽՍՀՄ-ն անհրաժեշտ հետևություններ արեց և ձեռնարկեց ծովային ու ովկիանոսային հզոր նավատորմի շինարարությունը :

Ծովային ու ովկիանոսային հզոր նավատորմը մեզ կողմնի կործանելու մեր թշնամիներին և պատերազմի ժամանակ զրկելու հակառակորդին նրա ծովային հաղորդակցություններից : Առանց ուժեղ նավատորմի չի կարելի պաշտպանել սեփական հաղորդակցության ճանապարհները : Նավատորմը վիթխարի նշանակություն ունի սոցիալիստական պետության ծովային սահմանները հակառակորդի ներխուժումից պաշտպանելու համար և պատերազմը հակառակորդի տերիտորիան տեղափոխելու համար :

Մեր նախատորմը մարտական հարստագուշն տրադիցիաներ ունի: Դեռևս Պյոտր I-ի ժամանակ ռուս ծովազնացիները գլխավորն ջարդեցին չվեզների ալեյի ուժեղ նավատորմը, իսկ հետագայի մարտերում ջրասույզ արեն գերմանական ու յապոնական շատ տասնյակ նավեր:

Սրանից 225 տարի առաջ Գանգուտի մոտ տեղի ունեցած ճակատամարտի ժամանակ ռուս ծովազնացիները չրջապատեցին և դերի վերցրին չվեզների՝ 10 նավերից կազմված ծովային եսկադրան՝ 116 թնագոնթի, անձնակազմի և կոնտրադմիրալ Երենչիլդի հետ միասին: Ռուս ծովազնացիների տարած հաղթութունը Գանգուտի մոտ, ինչպես և չվեզների ջախջախումը Պոլտավայի տակ, — հաստատեց Ռուսաստանի յեկըր դեպի ծով և ամրապնդեց ծովային տերության նրա որինական կոչումը:

Այդ ժամանակից սկսած ռուս ծովազնացիները մարտերում շատ անգամ են ապացուցել իրենց անսահման քաջությունն ու հերոսությունը:

Ռուս ժողովրդից աճել են ամբողջ աշխարհին հայտնի ծովազնացիներ Սեդովը, Դավիդովը, Պոյարկովը և ուրիշ, վորոնք մեծագուշն ավանդներ են մտցրել համաշխարհային գիտության մեջ:

Ռուս ռազմական ծովազնացի Մակարովը աշխարհին ավեց նավերի չընկրմվելու թևորիան, ստեղծեց սառցահատ նավի նոր տիպը:

Ռուս ծովազնացի Պոպովը հնարեց ռադիոն...

Ծովը և ծովազնացությունը սիրող ռուս մեծ ժողովուրդը կուտակեց գիտական ու մարտական հարստագուշն փորձ, վորը շնորհակալությամբ ուսումնասիրում է մեր խորհրդային ծաղկող յերիտասարդությունը:

ԽՍՀՄ Բանվորա-Գյուղացիական Ռազմա-Ծովային Նավատորմը, ուսումնասիրելով հին ռուսական նավատորմի լավագուշն մարդկանց մարտական տրադիցիաները, սիրազործությունները, պատրաստ է պատվով կատարելու իր հիմնական խնդիրը—ԽՍՀՄ ծովային սահմանների ակտիվ պաշտպանությունը: Բանվորա-Գյուղացիական Կարմիր Բանակի ու ստալինյան ավիացիայի հետ միասին Ռազմա-Ծովային Կարմիր Նավատորմն իր մարտական գործողություն-

ները կհասցնի հակառակորդի կատարյալ վոչնչացմանը, գործելով թշնամու դասավորության ամբողջ խորությամբ, ընդհուպ մինչև հակառակորդի ավերն ու բազաները և իր գործողություններով կնպաստի պատերազմը թշնամու տերիտորիան տեղափոխելու:

Կարմիր Նավատորմը կոժանդակի Կարմիր Բանակի՝ իր թևով ծովայի դուրս յեկող զորամասերին, նրանց կաշտպանի կրակով, դեսանտների ակհանումով և կապահովի թևը հակառակորդի հարձակումից: Հակառակորդի ռազմածովային ուժերի դեմ ծովում ակտիվ կերպով պայքարելու համար Խորհրդային Միությանը հարկավոր է ծովային ուժերի բոլոր տեսակներից (նավեր, ծովային ավիացիա ու առափնյա պաշտպանություն) և նավերի բոլոր կարգերից կազմված ահարկու նավատորմ:

Ժամանակակից պատերազմում նավատորմի դերը պատասխանատու ու բազմապիսի յե: Թշնամական նավատորմների հետ բաղադրելիս վիթխարի դեր կխաղա մարտական հզոր տեսնիկան: Սակայն վճռական դերն այնուամենայնիվ մարդկանց է մնում: Հաղթող կհանդիսանա այն կողմը, վորտեղ կա վոչ միայն ուժեղ ու ժամանակակից տեսնիկա, այլև վորտեղ մարդիկ ավելի լավ են տիրապետել տեսնիկային, վորտեղ նրանք ավելի կարգապահ ու ավելի տոկուն են, վորտեղ ավելի լավ ու ավելի հմուտ է մարտական դեկավարությունը, հրամանատարական կադրերը և գլխավորը—վորտեղ մարտիկներն ու հրամանատարները միավորված են մի ընդհանուր շահադրդությամբ, դեռեն, թե ինչի համար են իրենք կռվում, և պատրաստ են դնալու դեպի նորանոր սխրագործություններ:

Այդպիսի մարտիկներ ու հրամանատարներ ունեցող միակ նավատորմը աշխարհում հանդիսանում է Բանվորա-Գյուղացիական Ռազմա-Ծովային Նավատորմը, վորը պայքարում է Լենինի—Ստալինի մեծ գործի համար, պատրաստ է կատարելու կուսակցության ու կառավարության յուրաքանչյուր առաջադրանքը:

Կարմիր Նավատորմի թիկունքումն է խորհրդային ժողովրդի բարոյա-քաղաքական անխորտակելի միասնությունը, ժողովրդի, վորն իր պատմությամբ ցույց տվեց, վոր նա

Մեր նախատորմը մարտական հարստագուշն տրադիցիաներ ունի: Դեռևս Պյոտր I-ի ժամանակ ռուս ծովազնացիները գլխավոր ջարդեցին չվեզներին ավելի ուժեղ նախատորմը, իսկ հետագայի մարտերում ջրատույզ արին զերմանական ու յապոնական շատ տասնյակ նավեր:

Սրանից 225 տարի առաջ Գանգուտի մոտ տեղի ունեցած ճակատամարտի ժամանակ ռուս ծովազնացիները չրջապատեցին և զերի վերցրին չվեզներին՝ 10 նավերից կողմված ծովային եսկադրան՝ 116 թնազոնթի, անձնակազմի և կոնտրադմիրալ Երենչիլդի հետ միասին: Ռուս ծովազնացիների տարած հաղթությունը Գանգուտի մոտ, ինչպես և չվեզներին ջախջախումը Պոյասովայի տակ, — հաստատեց Ռուսաստանի յեկըը զեպի ծով և ամրապնդեց ծովային տերության նրա որինական կոչումը:

Այդ ժամանակից սկսած ռուս ծովազնացիները մարտերում շատ անգամ են ապացուցել իրենց անսահման քաջությունն ու հերոսությունը:

Ռուս ժողովրդից աճել են ամբողջ աշխարհին հայտնի ծովազնացիներ Սեդուլը, Դավիդովը, Պոյարկովը և ուրիշ, վորոնք մեծագուշն ավանդներ են մտցրել համաշխարհային զիտության մեջ:

Ռուս ռազմական ծովազնացի Մակարովը աշխարհին տվեց նավերի չրնկղմվելու թեորիան, ստեղծեց սառցահատ նավի նոր տիպը:

Ռուս ծովազնացի Պոպովը հնարեց ռադիոն...

Ծովը և ծովազնացությունը սիրող ռուս մեծ ժողովուրդը կուտակեց զիտական ու մարտական հարստագուշն վործ, վորը չնորհակալությամբ ուսումնասիրում է մեր խորհրդային ծաղկող յերիտասարդությունը:

ԽՍՀՄ Բանվորա-Գյուղացիական Ռազմա-Ծովային Նավատորմը, ուսումնասիրելով հին ռուսական նավատորմի լավագուշն մարդկանց մարտական տրադիցիաները, սխրագործությունները, պատրաստ է պատվով կատարելու իր հիմնական խնդիրը—ԽՍՀՄ ծովային սահմանների ակտիվ պաշտպանությունը: Բանվորա-Գյուղացիական Կարմիր Բանակի ու ստալինյան ավիացիայի հետ միասին Ռազմա-Ծովային Կարմիր Նավատորմն իր մարտական գործողություն-

ները կհասցնի հակառակորդի կատարյալ վոչնչացմանը, գործելով թշնամու դասավորության ամբողջ խորությամբ, ընդհուպ մինչև հակառակորդի արեւն ու բազաները և իր գործողություններով կնպաստի պատերազմը թշնամու տերիտորիան տեղափոխելու:

Կարմիր Նավատորմը կոթանդակի Կարմիր Բանակի՝ իր թեով ծովով դուրս յեկող զորամասերին, նրանց կաշտպանի կրակով, զեսանտների արհանումով և կապահովի թեը հակառակորդի հարձակումից: Հակառակորդի ռազմա-ծովային ուժերի դեմ ծովում ակտիվ կերպով պայքարելու համար Խորհրդային Միությանը հարկավոր է ծովային ուժերի բոլոր տեսակներից (նավեր, ծովային ավիացիա ու առափնյա պաշտպանություն) և նավերի բոլոր կարգերից կազմված ահարկու նավատորմ:

Ժամանակակից պատերազմում նավատորմի դերը պատասխանատու ու բազմապիսի յե: Թշնամական նավատորմների հետ բաղադրելիս վիթխարի դեր կխաղա մարտական հզոր տեխնիկան: Սակայն վճռական դերն այնուամենայնիվ մարդկանց է մնում: Հաղթող կհանդիսանա այն կողմը, վորտեղ կա վոչ միայն ուժեղ ու ժամանակակից տեխնիկա, այլև վորտեղ մարդիկ ավելի լավ են տիրապետել տեխնիկային, վորտեղ նրանք ավելի կարգապահ ու ավելի տոկուն են, վորտեղ ավելի լավ ու ավելի հմուտ է մարտական զեկավարությունը, հրամանատարական կադրերը և գլխավորը—վորտեղ մարտիկներն ու հրամանատարները միավորված են մի ընդհանուր շահագրգռությամբ, զիտեն, թե ինչի համար են իրենք կռվում, և պատրաստ են զենալու զեպի նորանոր սխրագործություններ:

Այդպիսի մարտիկներ ու հրամանատարներ ունեցող միակ նավատորմը աշխարհում հանդիսանում է Բանվորա-Գյուղացիական Ռազմա-Ծովային Նավատորմը, վորը պայքարում է Լենինի—Ստալինի մեծ գործի համար, պատրաստ է կատարելու կուսակցության ու կառավարության յուրաքանչյուր առաջադրանքը:

Կարմիր Նավատորմի թիկունքումն է խորհրդային ժողովրդի բարոյա-քաղաքական անխորտակելի միասնությունը, ժողովրդի, վորն իր պատմությամբ ցույց տվեց, վոր նա

գիտե վոչ միայն կովել, այլև գիտե հաղթել: «Մեր ժողովուրդը օրրում ե խաղաղությունը, գնահատում ե նրա մեծ բարեքները ե պայքարում ե հանուն խաղաղության՝ ամբողջ աշխարհում: Բայց նա գիտե նաև կովել: Յեվ վոչ միայն գիտե, այլև սիրում ե կովել» (Վորոշիով):

ԿԱՐՄԻՐ ՆԱՎԱՏՈՐՄԻ ԾՆՈՒՆԴԸ ՅԵՎ ՄԱՍՆԱԿ- ՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄՈՒՄ

Կարմիր Նավատորմը ծնունդ ե առել Հոկտեմբերյան սոցիալիստական Մեծ հեղափոխությունից ե ստեղծված և բոլշևիկների կուսակցության կողմից՝ իրադործելու համար Կարմիր Բանակի հետ ընդհանուր խնդիրները՝ սոցիալիստական յերկրի ռազմական պաշտպանությունը դրսից կատարվող հարձակումից, ապահովելու համար «ամբողջ իշխանությունը լիովին աշխատավորական մասսաների համար ե շտհագործողների իշխանությունը վերականգնելու ամեն մի հնարավորության վերացումը» (Լենին):

Դեռ մինչ հեղափոխությունը բոլշևիկների կուսակցությունը Լենինի ե Ստալինի ղեկավարությամբ սխառմատիկ աշխատանք եր տանում հին նավատորմի նավաստիների մեջ, միջուկ նախապատրաստելով հեղափոխական նավատորմի ստեղծման համար: Լենինը մեծ նշանակություն եր տալիս նավաստիների ու զինվորների մեջ տարվող հեղափոխական աշխատանքին. «Բանակը քաղաքականություն մեջ չբաշխվա բուրժուազիայի ե ցարիզմի կեղծավոր ծառաների լուսուղն ե, վորոնք իրականում բանակին շարունակ ռեակցիոն քաղաքականության մեջ են քաշել...»¹:

Հարկավոր ե զինվորներին ու նավաստիներին պարզաբանել, ասում եր Լենինը, վոր չի կարելի մի կողմ կանգնել ազատության համար մղվող համաժողովրդական պայքարից:

Յեվ բանակում ու նավատորմում բոլշևիկների տարած աշխատանքն իր պտուղներն եր տալիս:

¹ Լենին, հատ. VIII, էջ 390: Հայ. հրատ., էջ 504:

1905 թ. ապստամբություն բռնկվեց Կրոնշտադտում և Սևծովյան նավատորմի նավաստիները մեջ: 1906 թ. ամառը՝ ապստամբություն Միկաբորգում: «Պոտյոմկին» զբահանալի վրա բռնկված նշանավոր ապստամբությունը Լենինը գնահատում էր վորպես հեղափոխական բանակի միջուկի ստեղծման ակիզը: Նավատորմում ստեղծված կուսակցական կազմակերպությունների միջոցով բոլշևիկները կուսակցությունը իմպերիալիստական պատերազմի տարիներին և փետրվարյան հեղափոխությունից հետո ել ավելի մեծ հաստատակամություն էր ուժով պայքարում էր նավատորմի նավաստիների հեղափոխական դատարարակություն համար, իմպերիալիստական պատերազմը քաղաքացիական պատերազմի վերածելու համար:

Ճակատում և թիկունքում բոլշևիկները Լենինի ու Ստալինի ղեկավարությամբ անդուլ կերպով աշխատում էին զինվորներին ու նավաստիներին կազմակերպելու վրա: Այդ աշխատանքը հասցրեց այն բանին, վոր Բալթիական նավատորմի նավաստիները հեղափոխության առաջին շարժերումն էին: Արդեն 1917 թ. ապրիլի մոտերքը Կրոնշտադտի ու Հելսինգֆորսի կուսակցական կազմակերպություններում կար 3-հազարական բոլշևիկ, 1917 թ. ամառվան մոտ Բալթիական վոդջ նավատորմը, վորում հաշվվում էր 120 հազ. նավորդ, Ռուսաստանի ամբողջ նավատորմի անձնակազմի մոտ 70%-ը բոլշևիկների կողմն էր: 1917 թ. սեպտեմբերի վերջին Բալթիական նավատորմի նավորդները Լենինի-Ստալինի կուսակցությունն իրենց լիակատար պատրաստակամությունը հայտնեցին՝ հանուն խորհուրդների իշխանության զինված յեկույթ ունենալու համար:

Բալթիական նավատորմը միահամուռ կերպով հանդես յեկավ ուսական բուրժուազիայի և նրա կառավարության խարդախ, դավաճանական պլանների դեմ, վորոնք փորձում էին Պետրոգրադը հանձնել գերմանացիներին, զինաթափել նավատորմը և գերմանական կոչիկներով խեղդել հեղափոխությունը: Բուրժուազիայի պլանները ձախողվեցին: 1917 թվի հոկտեմբերին Բալթիական նավատորմի հեղափոխական նավաստիները, հակառակ սպանների դիմադրության, մարտի

մեջ մտան գերմանական նավատորմի հետ և, չնայած հակառակորդի մարտական միավորների բազմապատիկ գերազանցությունը, լուրջ վնաս հասցրին գերմանական նավատորմին:

Բոլշևիկները աշխատանքը նախապատրաստեց նավորդների ակտիվ մասնակցությունը հոկտեմբերյան զինված ապստամբությանը: Լենինի հաշիվներով ապստամբության նախապատրաստման ուղղությամբ նավատորմը հանդես էր գալիս վորպես հեղափոխության գլխավոր ուժերից մեկը: Մշակելով զինված ապստամբության պլանը, Լենինը գրում էր.

«Համակցել մեր յերեք գլխավոր ուժերը՝ նավատորմը, բանվորներին և զինվորական մասերն այնպես, վորպեսզի անպայմանորեն գրավեն և ինչ գնով ել լինի պահվեն ա) հեռախոսը, բ) հեռագիրը, գ) յերկաթուղային կայարանները, դ) կամուրջներն առաջին հերթին:

Ամենավնասակամ տարրերի (մեր «հարվածայիններից» և բանվոր յերիտաարդուքյունից, ինչպես և լավագույն նավաստիներից) փոքր ջոկատներ կազմել բոլոր կարևորագույն կետերը նրանցով գրավելու և ամենուրեք, բոլոր կարևորագույն գործողությունների մեջ նրանց մասնակից դարձնելու համար...»¹:

Լենինը գրում էր, վոր ապստամբության հաջողությունը «կարող ե և պետք ե վորոշի Պետերը, Մոսկվան, Հելսինգֆորսը, Կրոնշտադտը, Վիբորգը, Ռեվելը»:

Լենինի և Ստալինի ղեկավարությամբ Պետրոգրադի բանվոր դասակարգի հետ միասին նավորդներն անմիջական մասնակցություն ունեցան հոկտեմբերյան զինված ապստամբության մեջ: Բալթիական նավատորմը հանուն հոկտեմբերյան հեղափոխության հանդես յեկավ Բալթիական 2-րդ նավատորմային եկիպաժի, գվարդիական եկիպաժի, մեքենական գալրոցի, ականա-վարժական ջոկատի կոմանդայի, Հելսինգֆորսից յեկած նավորդների համահավաք ջոկատի և 8 մարտանավերի կազմով, վորոնց մեջ էր նաև «Ավրորա» հաճախավը (ընդամենը մոտ 10 հազ. նավորդ):

¹ Ленин, т. XXI, стр. 320.

«Աւրորա» հաճանաբար Զմեռային պալատի դեմ ուղղած իր թնդանութիւնները վերադարձնելու հոկտեմբերի 25-ին հայտարարեց նոր երայի—մեծ սոցիալիստական հեղափոխութեան երայի սկսվելը¹ :

1918 թ. փետրվարի 12-ին Լենինն ստորագրեց Հին նա-վատորմի ցրման և Բանկորա-դյուղացիական սոցիալիստա-կան Կարմիր նավատորմ ստեղծելու մասին ղեկընդորդը: Կար-միր նավատորմի մարտական հեղափոխական տրադիցիանե-րը նրա գոյութեան հենց սկզբից հանդիսանում են անաս-ման նվիրվածութունը Լենինի—Ստալինի դործին, իսկ ղե-պի սոցիալիստական հայրենիքը, անվահեղութունը ու անո-ղոք պայքարը ժողովրդի թշնամիների դեմ: Կարմիր նավա-տորմը ծնվեց ու աճեց Կարմիր Բանակի հետ միասին՝ քա-ղաքացիական պատերազմի դաժան փորձութունների մեջ, ինտերվենտների դեմ ինչպես ցամաքում, այնպես էլ ծովում մղած մարտերում:

Հեղափոխութեան առաջին իսկ օրերին բոլշևիկների կու-սակցութունը Լենինի և Ստալինի ղեկավարութեամբ պայ-քար ծավալեց հաշտութեան համար: Անգլիայի ու Ֆրանսի-այի՝ հաշտութեան մասին բանակցութուններից հրաժարվե-լուց հետո Խորհրդային կառավարութունը հաշտութեան մասին բանակցութուններ սկսեց Գերմանիայի ու Ավստրիա-յի հետ: Բոլոր հակահեղափոխականները կատաղի ագիտա-ցիա սկսեցին հաշտութուն կնքելու դեմ: Նրանք ձգտում էին վիժեցնել բանակցութունները, դերմանացիներին հար-ձակման նենգադրել և հարվածի տակ դնել տակալին չամ-բայնդված խորհրդային իշխանութունը:

Հակահեղափոխականներին հետ միասին, ի չափ դերմա-նական իմպերիալիզմի, գաղտնի դավադրութուն սարքելով ընդդեմ Խորհրդային կառավարութեան, ընդդեմ կուսակցու-թեան, ընդդեմ Լենինի և Ստալինի, հանդես յեկան տրոց-կիստներն ու բուխարինականները, պրովոկացիոն կերպով պահանջելով շարունակել պատերազմը: Միաժամանակ տրոց-

կիսական-բուխարինական և կապիտալիստական յերկրնե-րի հետախուզութունների այլ դործակալներ հանդես յեկան ընդդեմ կանոնավոր Կարմիր Բանակ ու Կարմիր նավատորմ ստեղծելու, ընդդեմ հեղափոխական ռազմական զինացիալի-նայի ամրապնդման: Ողտադործելով հաշտութեան կնքումը կասեցնող տրոցկիստների ու բուխարինականների պրովոկա-ցիոն քաղաքականութունը, դերմանական գործերը հարձակ-ման անցան:

Բոլշևիկների կուսակցութունը, խորտակելով հեղափո-խութեան թշնամիների դիմադրութունը, ստեղծեց Կարմիր նավատորմը, վորպես սոցիալիստական հեղափոխութեան նվաճումների հավատարիմ հենարան:

Ի պատասխան կուսակցութեան ու Խորհրդային կառա-վարութեան՝ «սոցիալիստական հայրենիքը վտանգի մեջ է» կանչին, բանվոր դասակարգն սկսեց ամրացնել բանակի ու նավատորմի զորամասերը: Կարճ ժամանակամիջոցում կու-սակցութեան ու բանվոր դասակարգի կամքով խորտակվեց հեղափոխութեան թշնամիների դիմադրութունը: Փետրվա-րի 22-ին «Ռեսպուբլիկա» զժանապետն ընդհանրապես ի պատաս-խան դերմանական ինտերվենտներին հակահարված տալու համար բոլոր հեղափոխական ուժերը մորիլիդացիայի յեն-թարկելու մասին կուսակցութեան արած կոչին, վորոչեց:

«1. Անմիջապես ընդհատել պահեստային դարձնելն ու արձակուրդ տալն առանց բացառութեան բոլորին:

2. Կանչել արդեն զնացածներին:

3. Կարճ ժամանակամիջոցում ամեն ինչ մարտական պատրաստութեան մեջ դնել, նալի վրա հեղափոխական իրիտ կարգ մտցնել:

Հասել է բաց կովում, վերջին վճռական կովում անի-ծյալ թշնամու հետ հաշիվ տեսնելու մոմենտը: Դեհ, հո-չենք թույլ տա, ընկե՛ր նավաստիներ, հեղափոխութեանը մին-չև այժմ հավատարիմ վորդիներ, վոր միավորված և մեր ա-րյան ծայրով բուրժուազիան հաղթող հանդիսանա: Բոլո՛րս ի դե՛ն: Բոլո՛րս հեղափոխութեան կարմիր դրոշի տա՛կ»:

Այդ պատմական վորոշումը արտահայտում էր ամբողջ Բանվորա-Գյուղացիական Կարմիր նավատորմի կամքն ու ձգտումը: Քաջարի կարմիր նավորդները, հեղափոխական ու

¹ Համամիութենական կոմունիստական (բոլշևիկների) կուսակցու-թեան պատմութուն: Համառոտ դասընթաց, էջ 199: Հայ. հրատ., էջ 280—281:

մարտական տրադիցիաներին հաջատարիմ, նավատորմի պատմության մեջ նմանը չունեցող գործերով պատասխանեցին Լենինին—Ստալինի կուսակցության կոչին:

1918 թ. մարտի 12-ին Բալթիական կարմիր Նավատորմի սկսեց աշխարհի նավատորմների պատմության մեջ յեզակի ստուգային արշավանքը: Համատարած սառույցով պատած Ֆիննական ծոցով, գերմանական ինտերվենտների ու Ֆիննական սպիտակ-գվարդիականների ձեռքն ընկնելու սպառնալիքի տակ, Բալթիկի նավատորմները բոլշևիկների ղեկավարությամբ Հելսինգֆորսից Կրոնշտադտ բերին 211 նավ, պահպանելով դրանք սոցիալիստական հայրենիքի համար:

Սև ծովում նավորդներն ուժ չունեցին անհապաղ հակահարված տալու հարձակվող ինտերվենտներին: Կարևորն այն էր, վոր նավերը գերմանացիների ու սպիտակների ձեռքը չընկնեյին: Այդ պատճառով 1918 թ. հունիսին սևծովայինները Լենինի ցուցումով նավերի մեծ մասը ջրասույզ արին Նովորոսիյսկի ռայոնում, իսկ իրենք գնեցն ու ռազմա-մթերքը վերցնելով, անցան քաղաքացիական պատերազմի ֆրոնտները: Շատերը գնացին Վոլգա, վորտեղ ընկերներ Ստալինի ու Վորոշիլովի ղեկավարությամբ մասնակցությու-ն ունեցան Ֆարիցիի հերոսական պաշտպանության մեջ:

1918 թ. ոգոստոսին բալթիկցիները միքանի որվա ընթացքում ակադեմիականներ դրին Ֆիննական ծոցում, ինտերվենտների համար կտրելով գեպի Պետրոգրադ տանող ծովային մատույցները:

Զինվորական ծովազնացները կազմեցին բոլոր նավարկելի գետերի ու լճերի նավատորմիկների կազմերը:

Վլադիմիր Իլյիչ Լենինը, Իոսիֆ Վլասարիտնովիչ Ստալինը անձամբ զբաղվում են նավատորմի ձևավորման ու ամրապնդման հարցերով, մեծ նշանակություն տալով նրան:

1919 թ. ոգոստոսի 28—29-ին Վլադիմիր Իլյիչ Լենինը Ռազմա-Մովային Ուժերի Շտաբին յերկու գրություն է գրում: Առաջինում ասվում է.

«Ի՞նչ վիճակում է Վոլգա և Կասպից ծով սուզանավեր ուղարկելու հարցը:

Արդյո՞ք ճիշտ է, վոր միայն հին սուզանավերը կարելի չէ ուղարկել:

Քանի՞ հատ են դրանք:

Յե՞րբ է արված ուղարկման մասին կարգադրությու-նը: Ի՞նչ է բնիկանրապես արված»:

Յերկրորդ գրության մեջ Լենինը գրում է.

«Ահհա՛ր է սահմանափակվել այդպիսի անորոշու-թյամբ՝ «փնտռում ենք» (Քո գո՞ւյքը: Անհրաժեշտ է վաղն հեթ ներկայացնել ինձ, «փնտալոցների» անունները, ք-վա-կա՛նք, վորեք նրանք փնտռում են և այլն):

«Պարզվում է ուղարկելու հնարավորությու-նը»—նույն-պես անասելի անորոշ է:

Յե՞րբ և ո՞վ է կարգադրել «սարգել»: Յես խնդրում եմ վաղը (30/8) ինձ այդ հաղորդել ճիշտ, պաշտոնապես:

Վորովհետև սուզանավերի առաքման գործը հետա-ձգում չի հանդուրժում և վո՛չ մի րոպե»¹:

Ֆարիցիի ֆրոնտում՝ Աստրախանի մոտ և Կասպից ծո-վում տիրող չափազանց ծանր դրության կապակցությամբ, վորտեղ իշխում էին անգլիացիներն ու ռուս սպիտակ-գվարդիականները, ընկեր Ստալինը Լենինին գրում է.

«Թանգազին ընկեր Լենին:

Պայքար է հարավի և Կասպիայի համար: Այդ ամբողջ ռայոնը մեր ձեռքում պահելու համար (իսկ այն կարելի չէ մեր ձեռքում պահել) անհրաժեշտ է ունենալ թեթև տիպի միքանի ակադեմիկներ և մի յերկու սուզանավ: Ազաչում եմ Ձեզ փչրել բոլոր խոչընդոտները և դրանով հեչտացնել—առաջ շարժել պահանջվածն անհապաղ ստանալու գործը: Բազուն, Թուրքեստանը, Հյուսիսային Կովկասը կլինեն (անպայմա՛ն) մերը, յեթե անհապաղ բավարարվեն պահանջները: Մեր գործերը ֆրոնտում լավ են գնում: Չեմ տարակուսում, վոր ավելի լավ կընթանան (կազակությունը վերջնականապես քայքայվում է): Սկզբում եմ իմ թանգազին ու սիրելի Իլյիչի ձեռքը: Ձեր Ստալինը»:

¹ «Правда», 23 փետրվարի, 1938 թ.:

Լենինը, ստանալով ընկեր Ստալինի նամակը, նրա մեջ ջնջեց անձամբ իրեն վերաբերող վերջին տողերը, նամակի տակ դրեց իր ստորագրութիւնը և նույն օրն իսկ ուղարկեց Պետրոգրադ, վորպէս Ժողովոմխորհի դիրեկտիւ՝ չտալ կատարելու համար:

Այս փաստաթղթերը ընդթաղւում են այն նշանակութիւնը, վոր քաղաքացիական պատերազմում նախատրմին տալիս էին հեղափոխութեան առաջնորդներ Լենինն ու Ստալինը, նրանց մշտական հոգացողութիւնը նախատրմի մասին:

Ընկեր Ստալինի նախաձեռնութեամբ 1918 թ. ստեղծվում է Վոլգայի նախատրմիչը: Լենինի և Ստալինի ցուցումներով Կասպից ծով են ուղարկվում ահապահներ: Այնտեղ են նետվում նաև չորս սուզանավեր: Ոգոստոսի 27-ին Վոլգայի նախատրմիչին միացան Բալթիական նախատրմի յերեք ահապահներ: Շնորհիւ այդ միջոցառումների Վոլգայի նախատրմիչը մեծ ոգնութիւն ցույց տվեց Կարմիր Բանակի զորամասերին՝ Կոլչակի ջախջախման գործում: Իր մարտական գործողութիւններով նա 1919 թ. պահպանեց յերկրորդ Կարմիր Բանակի թիկունքն ու թեւը, խափանեց սպիտակ նախատրմիկի մուտքը Վլատկա գետը, ապահովեց յերկրորդ բանակի գետանցը, դեսանտ հանելով սպիտակների թիկունքում: Դրանով նախատրմիչը աջակցեց Կարմիր Բանակի հարձակմանը Կոլչակի վրա:

Բալթիական Կարմիր Նախատրմը վիթխարի դեր խաղաց նաև Յուզենիչի հարձակումից Պետրոգրադը պաշտպանելու մեջ, վորն սկսվեց արեւելյան Փրոնտում տեղի ունեցած մշտական մարտերի ժամանակաշրջանում՝ 1919 թ. մայիսին: Ֆինլանդիայից-Սորհրդային Կարելիա չալրուեց այսպէս կոչված Ուոնեցկի կամավորական բանակը: Ֆիննական ծոցում սկսվեցին եստոնական ու անգլիական նավերի ուղերաջիտները: Նրանք գնդակոծեցին խորհրդային ափերը և դեսանտ հանեցին: Ստեղծվեց Պետրոգրադին սպառող անմիջական սպառնալիքը: Թշնամին մոտենում էր քաղաքին: Պետրոգրադում նախապատրաստվում էր զինվորական դավադրութիւն, վորի կազմակերպողն էր անգլիական հակա-

հետախուզութեան գործակալ Պոլ Դյուկսը: Լրտեսները մուտք գործեցին բանակի ու նախատրմի շտաբները: Հակահեղափոխութիւնը զլուխ եր բարձրացնում:

Կուսակցութեան Կենտրոնական Կոմիտեն, Վ. Ի. Լենինը Պետրոգրադի Փրոնտ են ուղարկում ընկեր Ստալինին:

«Այնտեղ, վորտեղ մի ամբողջ շարք պատճառների շնորհիւ կարմիր բանակները ճարճատում էին, վորտեղ հակահեղափոխական ուժերը, ծավալելով իրենց հաջողութիւնները, սպառնում էին խորհրդային իշխանութեան գոյութեանն իսկ, վորտեղ չիթութիւնն ու խուճապը կարող էյին ուղած դրոպէյին վոխարկել անճարակութեան, կատաստրոֆայի,—այնտեղ հայտնվում էր ընկեր Ստալինը» (Վորոշիլով):

Տեղ հասնելով, գնահատելով իրադրութիւնը, ընկեր Ստալինն իրեն հատուկ յեռանդով ու կամքով ձեռնամուխ է լինում Փրոնտի առողջացմանը: Կարգ ու կանոն է մտցնում քաղաքում և շտաբներում: Բացում է զավադրութեան թեւերը ու մերկացնում է թշնամիներին: Շուտափույթ միջոցառումներով լիկվիդացիայի յե յենթարկում «Կրասնայա Գորկա» ամբոցում ծագած խռովութիւնը:

Ընկեր Ստալինն անձամբ ղեկավարում է «Կրասնայա Գորկա»-յի դեմ ուղղված մարտական գործողութիւնները՝ թե՛ ցամաքից և թե՛ ծովից: Կարմիր Բանակի զորամասերը չեչտակի հարձակում են ծավալում: Ընկեր Ստալինի ցուցումով՝ խռովարար «Կրասնայա Գորկա»-յի դեմ ծովի կողմից գործում էին «Պետրոպոլիովսկ», «Անդերյ Պերլովսկ» գծանավերը, «Ուեզ» հաճանավը և ահապահները: Հունիսի 16-ին «Կրասնայա Գորկա»-ն գրավվեց: Ընկեր Ստալինը Լենինին հեռագրեց.

«Մովային մասնադետները հավատացնում են, վոր ծովի կողմից «Կրասնայա Գորկա»-յի առումը չըջում է ծովային ամբողջ դիտութիւնը: Ինձ մնում է վորդալ այսպէս կոչված դիտութիւնը»:

«Յերեք շաբաթիւս ընթացքում,—գրում է ընկեր Վորոշիլովը,—ընկեր Ստալինին հաջողվում է բեկում ստեղծել: Զորամասերի թափթփածութիւնն ու չիթթվածութիւնն

արագորեն լիկվիդացիայի յեն յենթարկվում, չտարները հարդի յեն բերվում, մեկը մյուսի հետևից տեղի յեն ունենում Պիտերի բանվորներն ու կոմունիստներն մոբիլիզացիաներ, անխնա կերպով փոշնացվում են թշնամիներն ու դավաճանները»¹:

Ընկեր Ստալինի՝ բանակի ու նավատորմի մարտական գործողությունները ղեկավարելը Բալթիական նավատորմի նավորդներին հերոսական պայքարի փուլեկոչեց ընդդեմ անգլիական ու սպիտակ-ետոտնական նավատորմների:

Հունիսի 4-ին «Ազարգ» ու «Գալբիլ» եսկադրային ականակիրները, մարտի լուսվելով անգլիական յերեք ականակիրների ու սուզանավի հետ, ջրասույզ արին Ս 55 սուզանավը:

Մայիսի 18-ին «Գալբիլ» եսկադրային ականակիրը Կապուրսի ծոցում պաշտպանելով ուսկանարկուների նահանջը, մարտի լուսվեց անգլիական չորս ականակիրների հետ:

Կոսովը տեեց մեկ ժամից ավելի: Չնայած այն բանին, փոր լուր ատավելութուններն անգլիացիների կողմն էին, նրանք հեռացան, հաջողությամբ չհասնելով:

1919 թ. ոգոստոսի 31-ին «Պանտերա» սուզանավը դրոհեց և ջրասույզ արեց անգլիական եսկադրային ականակիր «Վիտտորիա»-յին:

Հունիսի 27-ին Վիդլիցա գետի շրջանում տեղի ունեցավ գետանտային մի ուղերացիա, փորի նպատակն էր լիկվիդացիայի յենթարկել սպիտակ-թիներն բազաները: Ունեցայի նավատորմից Բալթիական նավատորմի եսկադրային յերկու ականակիրների և Կարմիր Բանակի գետանտային գործառուների հետ միասին շեշտակի հարվածով թշնամիներին հետ չպրտեց դեպի սահմանը և ապահովեց ներքին ջրային հաղորդակցության ճանապարհների անընդհատությունը Փրոնտի խիստ կարևոր տեղամասում:

Անգլիական նավատորմը, անգլիական տվյալներով, կորցրեց մարտական 16 նավ, նրանցից՝ մեկը հաճանավ և յերկուսը եսկադրային ականակիրներ: Վնասվածքներ ստա-

ցան 11 նավեր, նրանցից՝ 1-ը հաճանավ, 1-ը սավառնակակիր, 6-ը եսկադրային ականակիր:

Ընկեր Ստալինը բարձր և գնահատել Բալթիական Կարմիր Նավատորմի գործողությունները:

«Ձեռ կարող միջանի խոսք չասել նավատորմի մասին:

Ձի կարելի չիղջունել, փոր կորած համարվող Բալթիական նավատորմը վերածնվում և ամենախիսկական ձևով: Այդ խոստովանում են փոշ միայն բարեկամներն, այլև հակառակորդները... Ե՛լ ավելի ուրախալի յե, փոր Բալթիական նավատորմները նորեն գտան իրենց, իրենց սխրագործություններում վերակենդանացնելով ուսուսական հեղափոխական նավատորմի լավագույն տրադիցիաները: Առանց այդ պայմանների Պետրոգրադը չէր կարողանա պաշտպանվել ծովի կողմից սպառնացող ամենախտանգավոր անակնկալներից»¹:

Հեղափոխություն հանդես ունեցած մարտական յերախտիքների համար Բալթիական Կարմիր Նավատորմը սլարգեատրված և Կարմիր դրոշի շքանշանով:

1918 թ. ընկեր Կիրովը Ատորախանում ստեղծում և Կասպիական ռազմական նավատորմիղի ամուր միջուկը: 1919 թ. մայիսին այդ նավատորմիղի նավերը բունեցին սպիտակների «Լեյլյա» նավը՝ դեներալ Գրիչին-Ալմագովի հետ միասին, փորը Կոլչակին էր տանում Մոսկվայի վրա միատեղ հարձակվելու դենիկինյան պլանը:

Բազմի ազատումից հետո Կասպիական նավատորմիղի գետանտը գրավում և Լենքորան քաղաքը: Ընկեր Որջոնիկի-ձեյի նախաձեռնությամբ, մեր ծովային հաղորդակցություն ճանապարհների լիակատար ապահովության համար, նավատորմիղը ձեռնարկում և Ենդելի նավահանգստում սպիտակ նավատորմիղի ջախջախման ուղերացիային: Նավատորմիղը մոտենում և Ենդելիին և անգլիական զորքերի հրամանատարի առաջ ուղտիմատում և գնում Ենդելին անհասպաղ հանձնելու մասին: Այնուհետև, ուղտիմատումի ժամկետը լրանալուց հետո, կրակ և բացվում անգլիական զորքերի վրա: Կասպիական նավատորմիղի գետանտը անգլիացիներին հար-

¹ Վարդիլով, Ստալինը և Կարմիր Բանակը, հջ 18: Հայ. հրատ., 1938 թ.:

¹ «Правда», 23 փետրվարի, 1935 թ.:

կազմում և Ենդելին հանձնել: Խլվում և 10 հաժանում, 7 ծովային տրանսպորտ, տորպեդային կատեններ, ինքնաթիռներ, թիռանոթներ, արկեր և այլն:

Ազովի նավատորմից ստեղծված եր ցեխակեր գետանավակներից և հաջորդաբար կազմում եր Վրանգելի գետանոթների ղեմ Տադանոբի ծոցում և Կուրանում: 1920 թ. սեպտեմբերի 15-ին նավատորմից ծովային մարտի բռնակց հա-կառակորդի հետ Ուրիտչնայա լեզվակի մոտ և Վոչնչացրեց թշնամու հրետաձիգ նավակը, ստիպելով սպիտակներին հրաժարվել Բերդյանսկը և կարմիր զորքերի թևը դնդակս-ծելուց:

1920 թ. հունիսին ընկեր Ստալինի ղեկավարութամբ ստեղծված Դնեպրի նավատորմից, վորին ընկեր Վորոշի-լովը 1919 թ. ապրիլին առաջին հաղթական մարտի յեր առաջնորդել ընդդեմ պետլուրականների, բանվորների հետ միասին մասնակցում և Կիևի առմանը և այն իր ձեռքում և պահում մինչև Կարմիր Բանակի գալուստը:

Միութան ծովերում ու գետերում, գետանային ջու-կատներում, Կարմիր Բանակի զորամասերում, հեծելաղու-րում և զրահադնացներում, ամենուրեք, վորտեղ հայրենի-քին վտանգ եր սպառնում, Լենինի—Ստալինի մեծ կուսակ-ցութան համախմբած ու ղեկավարած զինվորական կարմիր նավորդները մարտի եյին զնում ու հաղթանակում: Քաղա-քացիական պատերազմի մարտերում կարմիր ծովապնացներն ստեղծեցին Բանվորա-Գյուղացիական Ռազմա-Ծովային Նա-վատորմի մարտական փառքը:

Ամբողջ 1917—1922 թ.թ. քաղաքացիական պատերազմի ժամանակաշրջանում ստեղծված եր 3 ծովային և 12 գետա-յին ու լճային ուղղական նավատորմից: Յամաքային Փրոնտներում (Լեպելգիցիոն ու գետանային ջուկատներում) զործում եյին տվելի քան 75 հազ. նավորդներ:

1919 թ. հոկտեմբերի 21-ին ականներով կործանվեց 3 եսկադրային ականակիր: Ծովի անդունդը դնացող նավերի վրա լավում եյին «ուռա» բացականչություններ: Կարմիր նավորդները մեռնում եյին փառք ու պատվով, մարտական փողփողուն դրոշակով:

«Շատ ու շատ հաղարարվոր անվեհեր մարտիկներ իրենց

կյանքը տվին ժողովրդի զործի համար, մարտնչելով Կար-միր Բանակի և Ռազմա-Ծովային Կարմիր Նավատորմի շար-քերում: Ժողովրդական այնպիսի հերոսների անունները, ինչպես Չապայեվը, Շչորսը, Ռուզնեվը, Պարխոմենկոն, Լազոն, Դունդիչը, նավատի ժեկեզնյակովն ու շատ ուրիշ-ներն են, մշտապես կապեն սերունդների սրտերում: Խոր-հրդային շնորհակալ ժողովուրդը նրանց մասին իր յերգերն և հյուսում, նրանց մասին գրում են և դեռ շատ գրքեր կգրեն:

Նրանք մեր յերիտասարդությանը սիրազործությունների ու հերոսության են վողեկոչում և իր ժողովրդին, Հայրենի-քին և Լենինի—Ստալինի մեծ զործին անսահմանորեն նվիր-ված լինելու սքանչելի որինակ են ծառայում»¹:

Կարմիր Ծովային Նավատորմի հաղթական պայքարում բացառիկ մեծ դեր խաղացին մեր բոլշևիկյան զինվորական կոմիսարները, քաղաքականները և կուսակցական կազմակեր-պությունները:

«Առանց զինկոմի մենք Կարմիր Բանակ չեյինք ունենա» (Լենին):

Լենինի այս գրույթն ամբողջապես վերաբերում և նաև ծովային նավատորմին, վորտեղ կուսակցութան ներկայա-ցուցիչները—զինվորական կոմիսարները հանդիսանում եյին բոլշևիկյան տոկունութան, կարգապահութան, հաստատա-կամութան, կայունութան ու արիութան վողու կրողնե-րը: Նրանք կայտառություն ու յեռանդ եյին սերմանում մար-տիկների շարքերում, անձնական որինակով վողեշնչում եյին նրանց և հաղթանակի եյին առաջնորդում խորհրդային հայ-րենիքի թշնամիների վրա: Քաղաքականներն ու կուսակցական կազմակերպությունները նավորդներին համախմբում եյին բոլշևիկների լողունդների տակ, մարտիկների մեջ անսասան հավատ եյին դաստիարակում դեպի սոցիալիզմի հաղթանա-կը: Զինվորական կոմիսարների, քաղաքատուղների և բոլոր կոմունիստների աշխատանքը կուց Կարմիր Նավատորմի հզորությունը:

¹ Ворошилов, XX лет РККА, стр. 3.

ԾՈՎԱՅԻՆ ՅԵՎ ՈՎԿԻԱՆՈՍԱՅԻՆ ՀԶՈՐ ՆԱՎԱ- ՏՈՐՄԻ ՀԱՄԱՐ

Քաղաքացիական պատերազմից հետո Կարմիր Նավատորմը մեծագույն ավերածության ճանկերում գտնվեց: Սեփական նավատորմը փաստորեն դադարեց գոյություն ունենալուց: Նրա մի մասը 1918 թ. ջրասույզ էր արված հեղափոխական նավորդների կողմից, իսկ մի մասն էլ սպիտակ-գվարդիականները տարել էլին արտասահման:

Մեր տնորինություն տակ մնացած ռազմանավերը շեյխն գործում: Բալթիկի նավերը 1920 թ. կանգնած էլին Կրոնշտադտի խարխալայանում առանց չոգու, վառելիք չկար:

Ավելի լավ չէր նաև նավորդների կադրերի բանը: Քաղաքացիական պատերազմի տարիներին նրանք ցրված էլին բազմաթիվ ցամաքային Փրոնտներում: Հոկտեմբերյան հեղափոխության համար մղած մարտերում փորձված ու կոտորված նավորդների հին միջուկը ատոմանարար նվազում էր: Նավատորմը կանոնավոր համալրում չէր ստանում:

Նավատորմ թափանցեցին թշնամական տարրեր, արտասահմանից ուղարկված լրտեսներ, ոտաբերկրյա հետախուզությունների տրոցկիսական-բուխարինական գործակալներ: Նրանք վնասարարական ու զիջերսիոն աշխատանք էլին տանում Կարմիր Նավատորմի ներսում:

Ծանր դրությունն էլ ավելի յեր բարդանում այն ընդհանուր ավերածության ու սովով, վոր ապրում էր ամբողջ յերկիրը:

Վ. Ի. Լենինի և Ի. Վ. Ստալինի նախաձեռնությամբ կուսակցության X համագումարը վորոշում ընդունեց, վորի մեջ անհրաժեշտ ճանաչվեց՝ «Պորհրդային Հանրապետություն ընդհանուր դրությունն ու նյութական միջոցներին համապատասխան միջոցներ ձեռնարկել ռազմական Կարմիր

Նավատորմը վերակենդանացնելու ու ամրացնելու համար»:

Այդ վորոշումն սկիզբ դրեց Ռազմա-Մովային Նավատորմի վերականգնմանը:

Պորհրդների Համառուսական IX համագումարը (1921 թիվ), ի զարգացումն կուսակցության X համագումարի վորոշման, վորոշեց.

«Հաշվի առնելով ուսական ու ոտաբերկրյա հակահեղափոխության նենգություն և զինաաշույթյամբ ռազմական նավատորմին հասած ծանր հարվածները, համագումարը դոհունակությունյամբ նշում է զինվորական լավագույն նավորդներին՝ արդի ծանր պայմաններում նավատորմի կենդանի միջուկը պահպանելու ջանքերը և հաստատ համոզվածություն է արտահայտում, վոր յերկրի տնտեսական կյանքի սկսվող առողջացումը թույլ կտա Կարմիր Նավատորմին կատարելու իր պարտականությունները սոցիալիստական հանրապետություն ծովային մատուցյցները պահպանելու ուղղությամբ»:

Վ. Ի. Լենինի և Ի. Վ. Ստալինի ցուցումով կոմսոմոլը նավատորմի շարքերն է ուղարկում 2 հազ. լավագույն կոմսոմոլիստներին:

1922 թ. կոմսոմոլի V համագումարը վորոշում է հանում Ռազմա-Մովային Նավատորմի վրա կոմսոմոլի կողմից չեփություն վերցնելու մասին: Կոմսոմոլը մի շարք մորիլիզացիաներ է անցկացնում և նավատորմ է ուղարկում տասնյակ հազար լավագույն կոմսոմոլիստներին: Կոմսոմոլիստներն ու խորհրդային վոլջ յերիտասարդությունը յերջանիկ էլին համարում այն պատանիներին, վորոնք մորիլիզացիայով ընտրված էլին նավատորմ գնալու:

1923 թ. սկզբին մեր կուսակցությունն անցկացրեց մասնայական քաղաքական կամպանիա—«Կարմիր Նավատորմի շարաթը»: Ամբողջ յերկրում տեղի ունեցան շարաթորյակներ, վորոնցից ստացված միջոցները մտան նավատորմի վերականգնման Փոնդի մեջ: Ցարիկաներում և գործարաններում առաջացան ռազմա-ծովային խմբակներ:

Կուսակցության ու կառավարության կողմից վճարված միջոցներ ձեռնարկվեցին Ռազմա-Մովային Նավատորմը վերականգնելու ուղղությամբ: Ռազմա-Մովային Նավատորմի ամրացման գործում աչքի ընկնող դեր խաղացին՝ փորձված

բողիկի, պրոլետարական զորավար Միխայիլ Վասիլևիչի Զորանգն, իսկ նրա մահից հետո—Լենինի և Ստալինի համատարիմ աշակերտ, Խորհրդային Միության մարշալ Կլիմենտ Եկեֆրեմովիչ Վորոշիլովը:

Նախատորմի մասնաշաղկան համալրումը կոմսոմոլիստներով և մեր առաջավոր յերիտասարդությամբ՝ տվեց իր բարեհաջող արդյունքները, և նախատորմը քայքայված լինելուց դարձավ գործոն ու հզոր:

Վերականգնման ժամանակաշրջանում Խորհրդային պետությունն անցկացրեց մի շարք ձեռնարկումներ Ռազմա-Մովային Նախատորմի շինարարության ուղղությամբ, բայց այդ ժամանակ նա դեռևս իր տրամադրության տակ անհրաժեշտ միջոցներ չուներ Բանվորա-Գյուղացիական Ռազմա-Մովային աշխարհի հզոր նախատորմ ստեղծելու համար, վոր պետք է ունենա սոցիալիզմի յերկիրը:

Խորհուրդների III համագումարում 1925 թ. մայիսին Մ. Վ. Զորանգն նախատորմի մասին ասում էր.

«Մենք այժմ մեր արամադրության տակ միջոցներ չունենք, վորպեսզի այն դարձնենք այն մեծությունը, վոր կհամապատասխաներ մեր ծովային սահմանների յերկայնությունը և մեր ծովային պաշտպանության շահերին: Բայց մենք հույս ունենք, վոր մեր եկոնոմիկայի բարելավումը և մեր Ֆինանսների ամրապնդումը հետագայում մեզ այդ հնարավորությունը կբացեն»¹:

Մեր ժողովրդի համար այդ հնարավորությունը բացեցին ստալինյան հնգամյակները: Նրանք ստեղծեցին ինդուստրիալ բազա, վորն ապահովում է ժամանակակից նավերի բոլոր տեսակների շինարարությունը մեր հայրենի գործարաններում, մեր կադրերով: Ժամանակակից նավը ամենաբարդ տեխնիկական կառուցվածք է: Չկա արդյունաբերության և վոր մի ճյուղ, վոր նավի վրա ներկայացված չլինի: Նրա մեջ, ինչպես հայելում, արտացոլված է արդյունաբերության տեխնիկայի մակարդակի վիճակը:

Տակավին 62 տարի առաջ Շնգելսը գրում էր.

«Նորագույն մարտանավը ներկայացնում է վոր միայն

արտադրանք, այլ նաև նորագույն խոշոր արդյունաբերության արվեստի մի նմուշ՝ լողացող Փարրիկա... Այն յերկիրը, վորում խոշոր արդյունաբերությունը ամենից ավելի յն զարգացել, համանման նավերի կառուցման գրեթե կատարյալ մոնոպոլիայի տերն է»¹:

Սոցիալիստական ինդուստրիալիզացիայի հիման վրա կառուցվում, նոր նավերով, հրետանիով, առավելապա պաշտպանության ամրացված շրջաններով, ծովային ավիացիայով համալրվում էր մեր Ռազմա-Մովային Նախատորմը: Արդեն Համի(ր)կ XVII համագումարում Խորհրդային Միության մարշալ Կ. Ե. Վորոշիլովը հայտարարեց.

«Ընկեր Ստալինի մշտական ու անմիջական մասնակցությամբ ու ղեկավարությամբ մենք աշխատում ենք նաև մեր Ռազմա-Մովային ուժերի ուժեղացման վրա, վորոնք մեր քաղաքացիական կիրոմետր ծովային սահմաններ ունեցող յերկրի պաշտպանության համար մեծ նշանակություն ունեն: Ընկ. Սերգան այդ գործում, խոսքը մեր մեջ մնա, նույնպես մեծ բեռնավորում ունի: Վերջին տարիներս մենք վոր միայն ամրացրինք և ուժեղացրինք Բալթիկ և Սև ծովերի ծովային ուժերը, այլև, ողավելով այն բանից, վոր ընկ. Կիրովը» Բևեմորը կառուցողների հերոսական բանակի գլուխ անցած միացրեց Սպիտակ ծովը Բալթիկին, «նոր ջրանցքով Հյուսիս նեոեցիներ նավերի մի վորոշ քանակ, վորպեսզի անպաշտպան չլինենք և այդ տեղամասում:

Բացի դրանից, Պրիմորյեյի վրա հարձակվելու անմիջական սպառնալիքը մեզ հարկադրեց ձեռնամուխ լինել ռազմա-ծովային ուժերի ստեղծմանը և Հեռավոր Արևելքում...

Վերջացնելով մեր ծովային ուժերի մասին ստեղծը, յես կրկին անգամ հարկավոր եմ համարում նշել, վոր ընկեր Ստալինն, ինչպես պետք է, ստալինաբար լծվեց և այդ տեղամասին, և յես չեմ տարակուսում, վոր ինդուստրիալիզացիայի հաղթանակների բաղայի վրա ամրացած նավաշինարարական արդյունաբերությունը կողնի մեզ մեր նավատորմները արագորեն դարձնելու իսկապես հզորագույն Բանվորա-գյուղացիական նավատորմներ»:

¹ Фрунзе, Статьи и речи, стр. 398—399, 1936 г.

¹ Энгельс, Избранные военные произведения, т. I, стр. 12.

Ստալինյան յերկու հնգամյակների հաջող կատարման, հզոր մեծալուրդիայի, մեքենաշինության, զործիքների շինարարության, արդյունաբերության ենթերգետիկ և ուրիշ տեսակների ստեղծման հետևանքով մեր սոցիալիստական տերությունը լայնորեն ծավալեց ԽՍՀ Միության հզոր Ռազմա-Մովային Նավատորմի շինարարությունը: Խորհրդային նավաշինությունը, ստեղծելով նոր մարտանավեր, համագործում էր մեր յերկրի արդյունաբերությունը այլ ճյուղերի ավելի քան 200 գործարանների հետ: Հանրապետման այն է, ինչը ներկայումս նոր մարտանավերով, հրետանային, ականային ու տորպեդային սպառազինությամբ, ժամանակակից սարքերով ու մեխանիզմներով մոզեռնացված ու ամրացված են մարտական նավատորմները Բալթիկ և Սև ծովերում, անճանաչելիորեն աճել են ռազմա-ծովային նավատորմների մարտունակությունն ու հզորությունը Հյուսիսում և Խաղաղ օվկիանոսում:

Ամրացված և ի նորո սպառազինված են ռազմական նավատորմի լինելը: Մեր ափերը վերածված են անառիկ ամրոցի: Սպառազինման ու տեխնիկական հագեցման մի քանի տեսակների ուղղությամբ Ռազմա-Մովային Նավատորմը տասնապատկել է իր մարտական ուժերը: Այս ամենի մեջ տեսանելի յե ընկեր Ստալինի առաջնորդող ձեռքը: Չկա նալի և վոչ մի նախադիծ, և վոչ մի թնդանոթ, Ռազմա-Մովային Նավատորմի շինարարության վոչ մի մեծ, թե փոքր հարց, ինչը չանցներ ընկեր Ստալինի ձեռքով, և վորի վերաբերյալ նա չտար կոնկրետ ու սպառիչ ցուցումներ:

Նավատորմի շինարարության և նրա մարտական ու քաղաքական պատրաստության ուժեղացման խնդիրները կազմակերպական փոփոխություններ պահանջեցին նաև Ռազմա-Մովային Նավատորմի ղեկավարություն ընդհանուրում:

«Վորպեսզի կազմակերպենք այլ նավատորմն իր տեխնիկական բարդ հագեցվածությամբ, իր ծովային հզոր հրետանիով, խորհրդային նավատորմի արժանավորությունը համապատասխանող իր ծովային ավիացիայով,—ասում էր ընկեր Մորտովը ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի I Սեսիոնում,—և փորպեսզի խորհրդային ձևով դաստիարակենք վո-

րակյալ ծովագնացների ու ծովային տեխնիկների բազմաթիվ կադրերը, հարկավոր է նոր ժողկոմատ, հարկավոր է Ռազմա-Մովային Նավատորմի ժողկոմատ»:

ԽՍՀ Միության Ռազմա-Մովային Նավատորմի ժողկոմատի կազմակերպումը և նավատորմի այլ ղեկավար օրգանների ուժեղացումը, նոր տաղանդավոր կադրերի՝ ղեկավար աշխատանքի առաջնությունը ամրապնդեցին Ռազմա-Մովային Նավատորմի մարտական ու քաղաքական պատրաստության կազմակերպական ղեկավարությունը:

Համկ(բ)Կ XVIII համագումարում ընկեր Ստալինը վորպես սոցիալիստական շինարարության հիմնական խնդիրներից մեկը դրեց Ռազմա-Մովային Նավատորմի հետագա ամրապնդման խնդիրը:

Ամրապնդել Ռազմա-Մովային Նավատորմի մարտական հզորությունը—այլ ամենից առաջ նշանակում է նոր մարտանավերով, նոր հրետանիով, ականային ու տորպեդային սպառազինությամբ, ամենաարդիական ու կատարելագործված զործիքներով ու մեխանիզմներով համալրել հիմնական զործող նավատորմը, ստեղծել նավատորմի Ե՛լ ավելի հզոր արդյունաբերական տեխնիկական բազա:

Ստալինյան յերրորդ հնգամյակը ստեղծում է բոլոր անհրաժեշտ պայմաններն ամեն տիպի նավերի շինարարության համար՝ սկսած արագընթաց կատերներից մինչև ծովային ամրացները—զմանավերը: Տնտեսության սոցիալիստական սիստեմի առավելությունները մեղ թույլ են տալիս նավատորմը կառուցել ավելի արագ, ավելի էժան և ավելի լավ: ԽՍՀ Միության Ռազմա-Մովային Նավատորմի շինարարության տեմպերն արժատապես տարբեր են առաջավոր կապիտալիստական յերկրների ծովային շինարարության տեմպերից և անտարակույս կդերագանցեն նրանց: Արդեն այժմ մշակված է մի տիպի մարտանավի՝ հանրաճանաչ ժամկետները 40%—ով կրճատող արագ մեթոդներով կատարվող կառուցման տեխնոլոգիական պրոցեսը: Կրճատվում է մարտանավերի շարժընթացիկ փորձարկումների տևողությունը:

Ռազմա-Մովային Նավատորմի մարտանավերի կառուցման ժամկետի կրճատման խնդիրը վճռվում է վո՛չ միայն

նավաշինական գործարաններում: Այս խնդրի լուծման մեջ վիթխարի դեր է խաղում մեքենաշինական ու մետաղամշակման արդյունաբերությունը: 1942 թ. մոտերքին մեքենաշինությունում ու մետաղամշակման գծով յերրորդ հնգամյա-կի պլանով սահմանված է 63 միլիարդ ուր. արտադրանքի բացթողում՝ 1926/27 թ. գներով: Այդ 1937 թ. հարաբերու-թյամբ կկազմի 229% ու կբավարարի մեք կարիքները, այդ թվում է Ռազմա-Մովային Նավատորմի պահանջմունքները:

Յեթե ցարական Ռուսաստանում գրեթե բոլորովին չէին արտադրում շոգետուրբիններ, ապա ստալինյան յերկու հնգամյակները ենթադրելի մեքենաշինությունն ընադախտում խորհրդային Միությունն ազատեցին ոտարեկրկյա կախու-մից: Իսկ յերրորդ հնգամյակում շոգետուրբինների բացթո-ղումը մեծանում է 5,9 անգամ, շոգեկաթսաներինը—5,2 ան-գամ: Ռազմա-Մովային Նավատորմի շինարարությունը յեր-րորդ հնգամյակում լիովին ապահովվում է նավային դի-զելներով, մետաղամշակման դաղդյահներով, սև և գունա-վոր մետաղներով, հատուկ պողպատներով, կարծր ու հե-ղուկ վառելանյութով:

Սևետրական նավատորմի վիթխարի շինարարությու-նը, ջրային ճանապարհների 101 հազարից մինչև 115 հազ. կի-լոմետր ավելացումն ու նրանց կարգավորումը, հունների (фарватер) մաքրումը, Հյուսիսային ջրային ճանապարհը նորմալ դարձող մագիստրալ դարձնելը—այս ամենը վիթխա-րի դեր են խաղում ԽՍՀՄ Ռազմա-Մովային Նավատորմի ուժի ու մարտունակության ամրացման գործում:

Խորհրդային Միությունն ունի ռազմա-ծովային ու ու-կիանոսային հզոր նավատորմի շինարարության համար ան-հրաժեշտ բոլոր ռեսուրսները: Ծովային ու ուկիանոսային հզոր նավատորմը կառուցում է վողջ խորհրդային ժողո-վուրդը: Ուստի պատահական չէ, վոր գործող նավատորմն սպառազինելու համար, մանավանդ վերջին տարիներս, սկսում են մասսայական քանակով մտնել նոր մարտանավեր, ժեր հայրենի գործարաններում կառուցված նոր մարտական տեխնիկա, գործիքներ ու մեխանիզմներ: Շարք մտնող վեր-ջրրյա և ստորջրյա նավերն իրենց վորակով չեն զիջում,

իսկ հաճախ զերազանցում են առաջավոր կապիտալիստա-կան յերկրների լավագույն նավերին:

Եսկազրային ահանակի լիզեր «Մոսկվա»-յի գեպի թյուրքիա կատարած յերթը, մի խումբ մարտանավերի՝ Սևաստոպոլից Հնդկական ուկիանոսով դեպի Վլադիվոստոկ անցնելը, այլ նավերի հեռավոր ռեյսերը ցույց տվին ոքան-չելի ծովազնացության վորակ: Բանվորա-Գյուղացիական Ռազմա-Մովային Նավատորմի շինարարության լայն թափը և նավատորմի համալրումը նորագույն բարդ տեխնիկա ու-նեցող մարտանավերով առաջին պլան մղեցին և վճռական խնդիր դարձրին ռազմա-ծովային բարձրորակ կազրերի պատրաստումը:

Ընկեր Ստալինը կուսակցությանն ու ժողովրդին սովու-րեցնում է.

«Տեխնիկան շարժման մեջ դնելու և մինչև վերջն ոգուա-դործելու համար հարկավոր են տեխնիկային տիրապետած մարդիկ, հարկավոր են այնպիսի կազրեր, վորոնք ընդու-նակ լինեն յուրացնելու և ոգտադործելու այդ տեխնիկան՝ արվեստի բոլոր կանոններով...»

Պետք է, վերջապես, հասկանալ,—ասում եր այնու-հետև ընկեր Ստալինը,—վոր աշխարհում գոյություն ունե-ցող բոլոր արժեքավոր կապիտալներից ամենաարժեքավոր ու ամենավճռական կապիտալը մարդիկ են, կազրերը: Պետք է հասկանալ, վոր մեր ներկա պայմաններում կազրե-րը վորոշում են ամեն ինչ¹:

Կոմունիստական կուսակցությանն ու կառավարու-թյունը, կատարելով ընկեր Ստալինի ցուցումները, արդեն դաս-տիարակել ու պատրաստել են Ռազմա-Մովային Նավատոր-մի նավաշինարարների ու մասնագետների բարձրորակ կադ-րեր: Դրա փայլուն հաստատումն է հանդիսանում նավաշի-րեր: Դրա փայլուն հաստատումն է հանդիսանում նավաշի-րական արդյունաբերության բանվորներին՝ աշխա-տանքային արիություն համար Խորհրդային Միության շա-նչաններով ու մեղալներով բարձր պարզե տալը:

Ֆրունզեյի անվան Ռազմա-Մովային կարմրադրոշ բարձ-

¹ Ստալին, ձառ. Կարմիր Բանակի ահադեմիականների աղաքաման առթիվ, 1935 թ. մայիսի 4-ին. Հայկուսհրատ, էջ 21, 28, 1935 թ.:

բազույն դպրոցը, Զերժինսկու անվան ռազմա-ծովային ին-
ժեներական բարձրագույն դպրոցը և ստորջրյա նավարկու-
թյան՝ Կերովի անվան ուսումնական ջոկատը պարզեցատրու-
ված են Խորհրդային Միության բարձրագույն պարզեցու-
թյան խմբակներում։

Այդ դպրոցների տասնյակ հրամանատարներ, կոմիտար-
ներ, պրոֆեսորներ և ինժեներներ կազմել են պատրաստման
գործում հայրենիքի հանդեպ կատարած առանձնահատուկ
ծառայությունների համար պարգևատրված են Խորհրդային
Միության շքանշաններով ու մեդալներով։

Ռազմա-Մովային դպրոցները վերջին տարիների ընթաց-
քում համարվում են բարձրագույն ու լրիվ միջնակարգ
կրթություն ունեցող յերիտասարդ ընկերներով։ Ռազմա-Մո-
վային ուսումնական հաստատությունների կուրսանտների
մեջ 94%-ը կոմունիստներ ու կոմսոմոլիստներ են։ Խորհրդ-
ային յերիտասարդ հայրենասերները պատիվ են համարում
ԽՄ Բանվորա-Գյուղացիական Ռազմա-Մովային Նավա-
տորժում ծառայելը։ Նրանցից հարյուրավորներն ու հազա-
րավորները ծառայելով նավատորմում, համառոտն աշխա-
տում են ռազմա-ծովային բարդ գործի տիրապետման վրա,
իրենց մարքս-լենինյան կրթության բարձրացման վրա։ Նրանց
սպասարկում են մարքս-լենինյան թեորիայի վերաբերյալ,
տեխնիկայի ու ռազմա-ծովային գիտության վերաբերյալ
միլիոնավոր գրքային ֆոնդեր ունեցող հազարավոր գրադա-
րաներ, Ռազմա-Մովային Նավատորմի տասնյակ տներ ու
կարմիր-նավատորմային թատրոններ, հարյուրավոր ակումբ-
ներ ու լենինյան սենյակներ, վորոնց խնդիրը գինվորական
ծովազնացների կոմունիստական դատարարակությունն ու
տեխնիկական գիտելիքները բարձրացնելն է։

Տարեցտարի ավելանում են Ռազմա-Մովային Նավատոր-
մի կադրերի քաղաքական ու կուլտուրական դատարարակու-
թյան վրա կատարվող հատկացումները։ 1939 թ. մենք ու-
նենք քաղաքական-լուսավորական աշխատանքի համար բաց
թողնված գումարների՝ 1938 թ. համեմատությամբ 59%-ի
ավելացում։ Ռադիոհանգույցների քանակը կարմիր Նավա-
տորմում 1934-ից մինչև 1938 թ. աճեց 3,5 անգամ, ստա-
ցիոնար ռադիոսարքավորումների քանակը—7 անգամ։ Մեր

նավատորմը կուսակցական ու անկուսակցական բոլորեկներ
կոմունիստական ու ռազմա-ծովային դատարարակու-
թյան մի
խակական դպրոց է, մարդիկ, վորոնք մինչև վերջը նվիրված
են իրենց սոցիալիստական հայրենիքին ու իրենց ժողովրդին,
վորոնք պատրաստ են ուղած դրակներն բոլոր ուժերն ու
գիտելիքները, իսկ յերբ հարկավոր է՝ ապա և՛ կյանքը նվի-
րելու հանուն Լենինի—Ստալինի գործի։

Տարեցտարի հսկայական ծովային տարածություններ ու-
նեցող մեր յերկիրը նավատորմին տալիս է այնպիսի մար-
դիկ, վորոնք գեռ մանկությունից սովորել են ծովին, կոփել
ու մարզել են իրենց։ Ռազմա-Մովային ծառայության և
գնում կուլտուրային բարձր, քաղաքականապես գիտակից,
Փրկիկապես առողջ ու տաղանդավոր խորհրդային յերիտա-
սարդությունը։ 1938 թ. գորակոչը նավատորմին տվեց յե-
րիտասարդության 93%-ը 5—10 դասարանների կրթու-
թյամբ, վորոնցից կարելի յե պատրաստել ծովային գերա-
զանց մասնագետներ։ Սոցիալիստական կուլտուրայի հետա-
դա դարգացումը մեր յերկրում է՛լ ավելի կբարձրացնի նա-
վատորմ գորակոչվող խորհրդային յերիտասարդ հայրենա-
սերների կուլտուր-քաղաքական մակարդակը։

Մովազնացների ժողովուրդը, հերոսների ժողովուրդը
նավատորմ է ուղարկում իր լավագույն զավակներին։

Ալեքսանդրա Իվանովնա Մուրալյեյան իր յերկու վոր-
դիներին, Գեորգիին և Վասիլին նավատորմ ճանապարհ
գցելով, ասում էր նրանց. «Ձեզ, իմ զավակներ, տրված է
կարմիր նավատորմայինների պատվավոր կոչում։ Արդարաց-
րե՛ք այդ կոչումը, անձնվիրաբար պաշտպանե՛ք մեր ծովա-
յին սահմանները ֆաշիստներից, լավ սովորե՛ք ծովային գոր-
ծը, իսկ յեթե հարկ կլինի, մի՛ խնայե՛ք և ձեր կյանքը։ Յես
ուրախ եմ, վոր դուք ծառայելու յեք գնում։ Իմ մասին մի՛
անհանգստանա՛ք։ Մեր կառավարությունն ու հարազատ
Ստալինը չեն մոռանա յերկու կարմիր-նավատորմայինների
մորը։ Ստալինյան Սահմանադրությունն ինձ իրավունք է ա-
պահովել ողնություն ստանալու իմ անաշխատունակու-
թյան դեպքում»։

Նավատորմ ընդունվելուց հետո հայրենասեր յեղբայր-
ները նամակով ժողկոմին գիմեցին, վորի մեջ հայտարարե-

ցին. «Ծառայութիւնը Ռազմա-Մովային Նախատրուած պատվաւոր ծառայութիւն է, և մենք վորպես մեր հայրենիքի անձնակեր հայրենասերներ, մեզ վրա յենք վերցնում այդ պարտականութիւնը, վորպեսզի յուրաքանչյուր բոլոր թըշնամիներէից պաշտպանենք մեր սրբազան սահմանները: Մեր հայրենիքի վրա թշնամիներէ հարձակելու դեպքում մենք կկռուենք հենց այնպէս, ինչպէս մեր փառապանծ կարմիր-բանակայինները կռիւցին Սասան լճի մոտ:

Մեզնից մեկին արտոնութիւն եր տրւում, բայց մեր մայրն ասաց, վոր մենք հրաժարւիւնք արտոնութիւնից և յերկուսով ել յեկել ենք ծառայելու Ռազմա-Մովային Նախատրումի մարտիկներէ շարքերում: Մենք յերկուսս ել անկուսակցական, մանկելով նոր կյանք, պարտավորւում ենք լինել լիարժեք մարտիկներ, հալատարիմ՝ Լենինի—Ստալինի գործին:

Մարտական ու քաղաքական պատրաստութեան գծով մենք պարտավորւում ենք սովորել միայն լավ ու դերազանց, ինչպէս և վայել է խկական մարտիկ-կարմիր-նախատրումայինին»:

Անկուսակցական բուլշեիկներէ պարտավորութիւնը հիմնաւորւած է: Գեղեցիկ մինչև նախատրում ծառայութեան անցնելը ՌԺԽ քաղաքի տպարանի գրաշար Վասիլի Մուրալյովն իր արտադրական նորման կատարում եր 180—200%—ով և լավագոյն ստախանովականներէից մեկն եր: Գեորգի Մուրալյովը պաշտպանական աշխատանքի ենաուզիստ եր և, գտնւելով նախապրակտիկներէ լազերներում, հինգ խրախուսանք եր ստացել մարտական ու քաղաքական զերազանց պատրաստութեան համար: Այդ ախանաւոր մարդիկ աշխատածառայում են Ռազմա-Մովային Նախատրում: Նրանք համառ կերպով ախրապետում են ռազմա-մովային բարդ գործին և մարտական ու քաղաքական պատրաստութեան առաջավորներ են:

Առաստառայ Ռոդիլոնովնան, Կոբլիկով յեղբայրներէ մայրը, իր վորդիներին նախատրում ճանապարհ գցելով, ասաց.

«Դուք պետք է խնդրեք, վոր Բալթիկում ծառայեք,

վորտեղ աշխատում է ձեր յեղբայրը: Դուք նայեք Պյոտրին, թէ ինչ մարդ կարծրեց նրան նախատրումը»:

Կարմիր նախատրում իրենց ծառայութեան առաջին լավ սրից յեղբայր Կոբլիկովներն իրենց յուրաց տվին, վորպես մարտական ու քաղաքական պատրաստութեան զերազանցիկներ, իրենց ժողովրդի անձնակեր զավակներ: Նրանց անունները հայանի յեն ամբողջ յերկրին: Յեղբայր Կոբլիկովներին ամեն ոք նամակներ և ուղարկած խոհրդագրային Միութեան զանազան ծայրերից:

Ձեւարինսկի նախապրակտիկները հպարտանում են յերեք հայրենասերներով, նրանց հաջողութիւններ և նախա-նում խորհրդայն նախատրումի ծառայութեան մեջ: Լենինգրադի մօտ Կոմբինատի աղջիկները նրանց գրում են. «Ժամի չորսին մենք, ինչպէս սովորաբար, լրագիր ասացանք: Յերկրորդ ելում մեր ուղադրութիւնը գրաւեց մի նկար, վորի տակ գրւած եր «Կոբլիկով յեղբայրներ—մարտական ու քաղաքական պատրաստութեան զերազանցիկներ»:

Ընկերուհի Վերան կարգաց ձեր մասին գրած թղթակցութիւնը: Կարգաւով այն, մենք ել վորոշեցինք ձեզ մի փոքր նամակ գրել: Մենք սքանչացած ենք ձեզնով—Պյոտրով, Սոյոստով ու Սերգեյով, սքանչացած ենք Ռազմա-Մովային Նախատրում կատարած ձեր ծառայութեամբ: Բոլորն ել ուրախ են ձեզ համար, ձեր զերազանց ուսման համար, ձեր սքանչելի մոր համար, վոր աղալիսի վորդիներ է դաստիարակել: Ձեր ուրինակը լցնում է մեր սրտերը հպարտութեամբ, ել ալեկի յենք ուզում ապրել և սիրել մեր հրաշալի, թանգագին հայրենիքը»:

Խորհրդային ժողովրդի բարձր հայրենասիրութեան, զեպի Ռազմա-Մովային Նախատրում տաժած նրա ջերմ սիրո ուրինակներն անվերջ են: Ռազմա-Մովային Նախատրում իր տրամադրութեան տակ ունի ախալիսի նշանավոր կադրեր, վորոնց կարող է նախանձել յուրաքանչյուր կապիտալիստական ծովային պետութիւն:

Կոմունիստական կուսակցութեան, անձամբ ընկեր Ստալինի, նրա հալատարիմ աշակերտներէ, ընկերներ Մոլոտովի, Վորոշիլովի և Ժդանովի ոգնութեամբ նախատրում մաքրւած և լրտեսներից, մասնիկներից, տրոցկիստական-

բուխարինական բանդիտներէից ու մարդասպաններէից: Նամի-
բի, զորամասերի ու նավատորմի ղեկավար պոստերում ամ-
բողջովին առաջ են քաշված յերիտասարդ, պրակտիկ ու
քաղաքական աշխատանքում ստուգված, տաղանդավոր ու
պատրաստված հրամանատարներ, կոմիսարներ, ինժեներներ
և այլ մասնագետներ: Ռազմա-Մովսիսյան Նավատորմի հրա-
մանատարներն ու կոմիսարները, չինայելով իրենց ուժերը,
աշխատում են նամիբիի ու զորամասերի մարտական ու քա-
ղաքական պատրաստութեան ամրապնդման վրա: Մոցիալիս-
տական մրցութեան մեթոդով, մարտական ուսուցման հմուտ
կազմակերպչութիւնով նրանք արդեն ձեռք են բերել խոշոր հա-
ջողութիւններ:

Չինվորական կոմիսարը կատարում է պատասխանատու
ու կարևոր դեր: Հրամանատարն ու չինվորական կոմիսարն
իրենցից ներկայացնում են մի միասնական ամբողջութիւն՝
նամի, զորամասի մարտական ու քաղաքական ուսուցման ղե-
կավարման մեջ: Նրանք յերկուսն էլ—հրամանատարն ու
չինվորական կոմիսարը—մարտի պետք է տանեն նամի, մի-
ավորումը: Իրենց գործին նվիրված հարյուրավոր հրամա-
նատարների համառ աշխատանքը, կոմիսարների կողմից
բարդ մարտական տեխնիկային տիրապետելը, մարտիկների
մեջ նախաձեռնութիւն, կամք, մարքս-լենինյան գիտակցա-
կանութիւն ու մարտունակութիւն դաստիարակելու ուղ-
ղութեամբ տարած նրանց հմուտ աշխատանքը, կուսակցա-
կան կազմակերպչութիւնների ու կոմսոմոյի ակտիւ աշխա-
տանքը, այս ամենն որ—ամբողջ ամբացնում են Ռազմա-Մո-
վսիսյան Նավատորմի մարտական հզորութիւնը:

Նավատորմում աճել են մարտական ու քաղաքական պատ-
րաստութեան հարյուրավոր ու հազարավոր գերազանցիկներ,
ակնաւոր մարդիկ, վորոնց ճանաչում է վողջ Ռազմա-Մո-
վսիսյան Նավատորմը: Նրանցից չատերը՝ կառավարական հա-
տուկ առաջադրանքների կատարման և մարտական ու քա-
ղաքական պատրաստութեան մեջ ձեռք բերած գերազանց
նվաճումների համար պարգևատրված են Խորհրդային Միու-
թեան շքանշաններով ու մեդալներով:

Ռազմա-Մովսիսյան Նավատորմն ունի այնպիսի ականա-
վոր հրամանատարներ, ինչպես Խորհրդային Միութեան հե-

բոս, 2-րդ կարգի կապիտան ընկ. Բուրմիստրովը, Խորհրդ-
դային Միութեան Հերոս, 2-րդ կարգի կապիտան ընկ. Յեզիպ-
կոն: Ընկ. Սելեզնյովը, Բերդնիկովը և ուրիշները, լինելով
ԽՍՀ Միութեան Գերազույն Խորհրդի ղեկավարներ, Ռազ-
մա-Մովսիսյան Նավատորմում բարդ մարտական ծառայու-
թիւնը գերազանց տանելու հետ միասին, հսկայական աշ-
խատանք են տանում ժողովրդի մեջ, վորպես իշխանութեան
բարձրագույն որդանի ներկայացուցիչներ:

Անատոլի Սելեզնյովը 1935 թ. սուզանավով նավարկում
էր, վորպէս շտուրման ելեկտրիկ: Նա անցել էր լարված ու-
սուցման ամիսներ: Կամքի ուժն ու գիտելիքների ծարավը
ընկ. Սելեզնյովին հնարավորութիւն տվին կարճ ժամանա-
կամիջոցում կատարելապէս տիրապետելու ելեկտրոնայա-
գնացութեան գործիքներ կառավարելու բարդ տեխնիկային,
դառնալու փորձառու ստորջրավար: Միաժամանակ ընկ.
Սելեզնյովը խորը ուսումնասիրում է մարքս-լենինյան թեո-
րիան: 1934 թվից նա Լենինյան կոմսոմոյի անդամ է: Մար-
տական բարդ առաջադրանքների գերազանց կատարման հա-
մար, մարտական ու քաղաքական պատրաստութեան մեջ
ձեռք բերած հաջողութիւնների համար 1935 թ. ձմեռն ընկ.
Սելեզնյովը պարգևատրվեց Խորհրդային Միութեան բարձ-
րագույն պարգևով—Լենինի շքանշանով:

Նշված նպատակին հասնելու մեջ ցուցաբերած բացառիկ
հաստատակամութիւնը, արտասովոր ընդունակութիւննե-
րը, անրասիր ագնութիւնն ու նվիրվածութիւնը Լենինի—
Ստալինի գործին, անսահման համարձակութիւնն ու հնա-
րագիտութիւնը շքանշանակիր Սելեզնյովին առաջ մղեցին
Բալթիական նավատորմի գերազանցիկների առաջին շարքե-
րը: Պատահական չէ, վոր իշխանութեան բարձրագույն որ-
դանի ընտրութիւնների ժամանակ Անատոլի Սելեզնյովը
ընտրվեց ԽՍՀ Գերազույն Խորհրդի ղեկավարատ:

Ընկ. Բրատուս Ֆյոդոր Խարլամպիլիչը—կարմիր-նա-
վատորմային, կուրսանտ, ավիատղակի տեխնիկ, այնուհե-
տե՝ քաղաշխատող: Գտնվելով զինկոմի պատասխանատու
աշխատանքում, նա նույնպիսի հաջողութեամբ է գլուխ հա-
նում իր պարտականութիւններէից, ինչպես գլուխ էր հանել

Պատան լծի չըջանում, ուր նրա եսկադրիչան փայլուն կերպով ջախջախեց յապոնական սամուրայներին:

Զինվորական կոմիսար ընկ. Սուլդուբովը զորամասերում կուսակցական-քաղաքական աշխատանքի լավագույն կազմակերպման հետ միասին կատարելապես տիրապետեց ծովային տեխնիկային և ցանկացած պայմաններում կարող է նախել զեկավարել:

N զորամասի հրամանատար ընկ. Կարտաշևի և քաղաքի ընկ. Չերեննիկոն նույնպես հաջողությամբ տիրապետում են մարտական բարդ տեխնիկային, խորապես ուսումնասիրում են մարքս-լենինյան թեորիան: Նրանք սերտորեն կապված են կարմիր-նավատորմայիններին հետ, ոգնում են նրանց տիրապետելու մարտական բարդ տեխնիկային, մարքս-լենինյան թեորիային, լայնորեն պրոպագանդա յեն անում կուսակցության XVIII համագումարի վերջումները: Այն զորամասում, վերի հրամանատարն են նրանք, էլի կան անվանի մարդիկ:

Կրտսեր հրամանատար կոմունիստ ընկ. Միխայլին զերազանց կերպով տիրապետեց թնդանոթի բոլոր գործիքներին ու մեխանիզմներին, ճշգրտորեն վերջում է իր առջև դրված մարտական խնդիրները, իր ձեռքն է պահում զորամասի փոխանցիկ դրոշմը, իսկ զորամասն ամբողջությամբ պահում է անաջնությունը միավորման մեջ՝ մարտական ու քաղաքական աշխատանքի բոլոր տեսակները մեջ:

Մարտական ու քաղաքական պատրաստության գերազանցիկները, զինվորական ծովագնացների բոլոր կադրերը խորհրդային մեծ ժողովրդի հետ միասին կառուցում են ծովային ու ովկիանոսային հզոր նավատորմ:

Մարտական ուսուցման աշխատանքի սովորական որերը բնորոշվում են այսպիսի փաստերով:

Գիշեր է, մերիկ: Սուզանավը Բարենցի ծովի հյուսիսային լայնությունների մեջ է: Հրամանատարական կամրջակի վրա բազրիքներին կապված է զեկակալ Ուլինցովը: Նավակը հաճախակի ծածկվում է ալիքով:

Հերթական ալիքը մոնչյունով ընկավ նավակի վրա, պոկեց տասներկու գամամուրճերով պահվող յերկաթյա նավատանդուղքը, կախոցից թուցրեց փայտի նման պնդացած

փրկագոտին (спасательный круг): Փրկագոտին սլաց և հարվածեց զեկակալ Ուլինցովի գլխին: Ղեկակալը բնագոյնն ցնցեց գլուխը, բայց ձեռքը զեկաձողից չպոկեց: Նախն առաջվա պես լողում էր առաջադրված ընթացքով:

Յերբ հերթափոխեց, Ուլինցովն անդգա ընկավ և կորցրեց գիտակցությունը: Սակայն նա չուտով ուշքի յեկավ և սահմանված ժամանակին նա պահնորդության յեկավ և զեկը իր ձեռքը վերցրեց:

Կամ վերցնենք մի այլ որինակ:

Յերեքորյա իննը բալանոց մերիկից հետո սուզանավը բազան էր վերադառնում: Գիշերը Խերսոնեսի փարոսի միջաթմբի առաջ զեկը լույեց: Վթարանքը վերացնելու ուղարկեցին ավազին-եղեկտրիկ Բերնզոլցին և ազդանշանորդ Տուրկմենովին: Տախտակամածի վրա ալիքը նրանց ծածկեց և Բերնզոլցին ծովը քչեց: Տուրկմենովն իրեն չկորցրեց: Նա տախտակամածի յեզրից ծով նետվեց ու ընկերոջն ոգնություն ցույց տվեց: Նրանք յերկուսով շտկեցին զեկը և հրամանատարին զեկուցեցին հրամանի կատարման մասին:

Խորհուրդների յերկրի Թագմա-Մովսային Նավատորմը առանձնահատուկ նավատորմ է, աշխարհում նրան հավասար չկա, վերովհետև նա ստեղծված է ազատագրման համար մղած պայքարում իր թշնամիներին առաջինը հաղթանակած ժողովրդի կողմից: Ընկեր Ստալինի ցուցումները կարմիր Բանակի առանձնահատուկ յուններին մասին ամբողջովին վերաբերում են նաև Նավատորմին:

«Մեր Կարմիր Բանակի առաջին և հիմնական առանձնահատուկ յունը կայանում է նրանում, վոր նա ազատագրված բանվորներին ու գյուղացիներին բանակն է, նա Հոկտեմբերյան հեղափոխության բանակն է, պրոլետարիատի դիկտատուրայի բանակը...»

Մեր Կարմիր Բանակի յերկրորդ առանձնահատուկ յունը կայանում է նրանում, վոր նա, մեր բանակը, հանդիսանում է վորպես մեր յերկրի ժողովուրդների միջև յեղող յեղբայրության բանակ, վորպես մեր յերկրի ճնշված ժողովուրդների ազատագրման բանակ, վորպես մեր յերկրի ժողովուրդների ազատության ու անկախության պաշտպանության բանակ...

Վերջնական, Կարմիր Բանակը յերկրորդ առանձնահատկութիւնը: Այդ առանձնահատկութիւնը կայանում է մեր սմբողջ Կարմիր Բանակը թափանցող ինտերնացիոնալիզմի վրդու մեջ, ինտերնացիոնալիզմի զգացումների մեջ»:

Այդ առանձնահատկութիւնները ընդթափանցում են և մեր Ռազմա-Մովային Նախատորմը:

Կարմիր Նախատորմի կոմունիստական դաստիարակութեան և մարտունակութեան ամրացման գործում վիթխարի սգնութիւն ցույց տվին «Համամիութենական Կոմունիստական (բոլշեիկների) Կուսակցութեան պատմութեան համառոտ դասընթացը», կուսակցութեան XVIII համագումարի աշխատանքն ու վորոշումները, վորոնք հանդիսանում են նախատորմի կազմերի կոմունիստական դաստիարակութեան հիմքը: Նախատորմի տասնյակ-հազարավոր կուսակցական և անկուսակցական բոլշեիկներ ուսումնասիրում են «Համամիութենական Կոմունիստական (բոլշեիկների) կուսակցութեան պատմութեան համառոտ դասընթացը», կուսակցութեան ու կառավարութեան ղեկավարների ճառերը և կուսակցութեան XVIII համագումարի վորոշումները: Մարքսիզմ-լենինիզմի կլասիկները—Մարքսի, Ենգելսի, Լենինի, Ստալինի աշխատութիւնները պահանջը վերջին ժամանակներս աճել է չորս անգամ:

Ռազմա-Մովային Նախատորմի կուսակցական կազմակերպութիւնները դարձել են հզոր ուժ: 1938 թ. Համկ(բ)Կ թեկնածու յեն ընդունվել 15 անգամ ավելի մարդ, քան ընդունված էին անցած 14 ամսվա ընթացքում: 1939 թ. ընթացքում կուսակցական կազմակերպութիւնների աճումը նախատորմում նույնպիսի տեմպերով է կատարվում:

Կուսակցութեան մեջ են դալիս նախատորմի անվանի մարդիկ, մարտական ու քաղաքական պատրաստութեան գերազանցիկները: Գերդի կուսակցութեանը հաշմանդանական մեծ է մեր նախատորմային ինտելիգենցիայի կողմից: Նախատորմի հրամանատարների թվից կուսակցութեան մեջ թեկնածու յեն ընդունված 24 անգամ ավելի մարդ, քան ընդունված էին 1937 թ.:

Անճանաչելիորեն աճել է Ռազմա-Մովային Նախատորմի կոմսոմոլը: Կոմսոմոլիստները կազմում են նախատորմի

անձնակազմի կեսը: Կոմսոմոլի կազմակերպութիւնը 1938 թվի ընթացքում յեռապատկեց իր շարքերը: Ավիոգործատներում քաղղեիկների տեղակալների և կոմիսարների ոգնականների և կոմսոմոլի գծով քաղորդանքների պետերի ոգնականների պաշտոններ սահմանելու մասին Համկ(բ)Կ Կենտկոմի վորոշումն է՛լ ավելի ամրացրեց կոմսոմոլի կազմակերպութիւնների դերը նախատորմում:

Մարտական վարժութիւնները, մարտանավերի ծովային ու ովիկանոսային խմբական նավարկութիւնները, ծովային հրաձգութիւնները ցույց տվին, վոր մասնայական քանակով նախատորմ մտած կատարելագործված մարտական տեխնիկան գտնվում է ամ'ւր ձեռքերում, փորձառու մասնագետների, իրենց սոցիալիստական հայրենիքի իսկական հայրենասերների ձեռքերում: Ռազմա-Մովային Նախատորմն աճել-դարձել է ահեղ ու հզոր մի ուժ:

Վերջին ժամանակներս կուսակցութիւնն ու կառավարութիւնը ընկեր Ստալինի նախաձեռնութեամբ մի շարք կառուարդույն միջոցներ ձեռնարկեցին մեր սոցիալիստական պետութեան պաշտպանութեան, կազմերի ամրացման և Ռազմա-Մովային Նախատորմի մարտունակութեան հետագա վերելքի ուղղութեամբ:

Պաշտպանութեանը 40 միլիարդ 885 միլիոն ուրբ. հատկացնելը, Բանվորա-Գյուղացիական Ռազմա-Մովային Նախատորմի իսկական ծառայութեան ժամկետների մասին ԽՍՀ Միութեան Գերագույն Խորհրդի հրամանագիրը խնդութեամբ ղեկավարեց խորհրդային ժողովուրդը: Ռազմա-Մովային Նախատորմի կուսակցական ու անկուսակցական բոլշեիկներն այդ բերկրանքն արտահայտեցին մարտական ու քաղաքական պատրաստութեան բարձրացումով, գերակետիկ ծառայութեան մեղալու մասին մասնայական ղեկումներ տալով:

Նախատորմի ծառայութիւն կատարելու առաջ գոյութիւն ունեցող կարգը չէր բավարարում լավ մասնագետներ ունենալու նրա աճող պահանջներին: Նախատորմի համալրումը արդի նոր մարտական միջոցներով, նոր նախերով, կատարելագործված մարտական տեխնիկայով, բարդ գործիքներով ու մեխանիզմներով՝ պահանջում է գործի վար-

պետներ—կատարելագործության չափ, մարգված մասնա-
գետներ:

Այդ խնդրի հաջող լուծման համար հարկավոր է նախա-
տորմում ունենալ լավ հանրակրթական նախապատրաստու-
թյուն և ծառայության ավելի յերկարատե ժամկետ, քան
այդ կար մինչև այժմ: Ուստի նախատորմում առաջ գոյու-
թյուն ունեցած ժամկետները փոխվեցին: ԽՍՀ Միության
Գերագույն Խորհրդի հրամանագրով Բանվորա-Պուղադի-
կան Ռազմա-Ծովային Նավատորմում սահմանված են ան-
ընդհատ (ժամկետային) ծառայության հետևյալ ժամկետնե-
րը՝ նավերի ու նավատորմի գործառնների զինվորական ծա-
ռայողների համար—5 տարի, առափնյա պաշտպանության
զինվորական ծառայողների համար—4 տարի: Գերակետիկ
ծառայության թողնելը կատարվում է միջ պակաս քան 3
տարով: Միջնակարգ և բարձրագույն կրթություն ունեցող
անձերի՝ ծառայության ժամկետների վերաբերյալ արտո-
նությունները վերանում են: Այդ անձերը պետք է նախա-
տորմում ծառայությունը կատարեն ընդհանուր հիմունքնե-
րով: Հրամանագրում պարզ ձևակերպված է, մոր համապե-
տական այդպիսի կարևոր ձեռնարկումը անհրաժեշտ է
«քառվորա-գյուղացիական ռազմա-ծովային նավատորմի մար-
տական պատրաստության բարձրացման, անվտանգության լավագույն
օրնապետման յնվ բարձրակ մասնագետ կառմիր-նավատոր-
մայիններ պատրաստելու համար...»:

Այժմ լիակատար հնարավորություն կա նավատորմի
ամբողջ անձնակազմը փոխարկելու հմուտ, բարձրորակ
մասնագետների:

Պատասխանատու ու պատվավոր է գերակետիկների դե-
րը: Նրանք Ռազմա-Ծովային Նավատորմի մոսկե Փոնդն են:
Նրանցից յուրաքանչյուրը կուտակել է մարտանավերի ու
ռազմա-ծովային սպառազինման գործիքների ու մեխանիզմ-
ների կառավարման, գործադրման ու խնայության ամենա-
հարուստ պրակտիկ փորձ: Խոշորագույն նվաճում է հան-
դիսանում գերակետիկ ծառայության համար հավաքագրելու
պլանի կատարումը: Այդ խնդրի արագ ու համեմատաբար
հեշտ լուծումը ապահովված է կուտակելության ու խորհրդ-

դային իշխանության ձեռնարկումներով, մորոնք արմատա-
պես բարելավում են գերակետիկ ծառայության մեջ գոյություն
հրամանատարների և նավատորմի միջև անձնակազմի նյութ-
թական ու կենցաղային պայմանները:

Խորհրդային ժողովուրդը սիրում է ծովը, սիրում է
յուր ծովային նավատորմը: Մենք արանին փոշոր հանդուր-
թյուններն ունեցանք նավատորմի շինարարության գործում:
Տարնյակ նոր մարտանավեր չարք են մանր և պատրաստ են
ցանկացած բոլորին իրենց կրակի միջև հզորությունը թա-
փել այն թշնամու վրա, մարդ կհանգզելի վրանձգություն ա-
նել սոցիալիստական հզոր տերության սրբազան ու անձեռն-
մխելի սահմանների վրա:

Մենք պայքարում ենք խաղաղության համար, բայց յեթե
Փաշիստական ագրեսորներն ու նրանց գործակիցները Խոր-
հրդային Միության վրին պատերազմ փայթաթեն, խորհրդ-
դային ժողովուրդը, մոր ուժեղ և իր բարոյա-քաղաքական
միասնությամբ, Լենինի—Ստալինի անպարտելի կուտակելու-
թյան շուրջը ունեցած իր համախմբվածությամբ, պատրաստ
է զինված ուժերի միջև հզորությամբ պատասխանելու միջ
միայն ցամաքում, այլև, ծովի վրա: Խորհրդային ժողովուր-
դը գիտե, մոր քանի գոյություն, ունի կապիտալիստական
չըջպատրամը, գոյություն, վրանձգություն կապիտալիստական
յերկրների, սոցիալիստական պետության վրին հարձակում
գործելու վտանգը:

Մեր Նարմիր Նավատորմը, մեր Նարմիր Բանակի իրենց
կոշտագրից ինտելիցիտիստ են: Խաղաղության թշնամի-
ների հարձակման խորհրդային հզոր Նավատորմը Նարմիր
Բանակի հետ միասին պատրաստ է մարդկության պատու-
թյան խմցած բոլոր պատերազմներից ամենաարագ աղա-
տադրական պատերազմում ողնելու ագրեսորների յերկրների
բանվորներին, մոր ազատագրվեն Փաշիդի լծից:

Ռազմա-Ծովային Նավատորմի որը բանվոր դասակար-
դը, խորհրդային գյուղացիությունը, սոցիալիստական ին-
տելիգենցիան, Լենինյան բաղամիլիոն կոմսոմոլը և խոր-
հրդային ժողովրդի պաշտպանական կազմակերպություննե-
րը՝ Պաշ-Սպիաքիմն ու Ոսվոդը (Ջրային տրանսպորտին
Աջակցող Ընկերությունը) հանրագումարի յեն բերում ԽՍՀՄ

30
Ծովային ու ովկիանոսային նավատորմի շինարարութեան
ուղղութեամբ կատարված աշխատանքի արդյունքները: Շատ
բան է արված, բայց դեռ չա՛տ բան կա անելու: Անհրաժեշտ
է ե՛լ ավելի լավ հիմքերի վրա դնել ռազմա-ծովային
պաշտպանական աշխատանքը: Փարբիկաներում, դործարան-
ներում, կոլտնտեսութուններում, խորհրդային հիմնարկնե-
րում պետք է պատրաստվեն ծովային դործին ծանոթ ու
ծովը սիրող քաջարի պատանի ծովազնացիների կադրեր:
Ռազմա-ծովային խմբակներում, սպորտային ընկերութուն-
ներում տասնյակ ու հարյուր-հազարավոր խորհրդային յե-
րիտասարդ մարդիկ պետք է ստանան անհրաժեշտ ծովային
դիտելիքներ, հմտութուն, ծովային կոմիւնիստական սովորե-
մեր հայրենիքի նավատորմի պատմութիւնը, նրա հերոսա-
կան հեղափոխական-մարտական տրադիցիաները:

Այդ խնդիրների հաջող կատարումը շատ բանով կախ-
ված է ծովային նավատորմի շէֆի՝ կարմրադրոշ Լենինյան
կոմսոմոլի աշխատանքից: Շատ բան կարող է ու պետք է
անի կարմիր նավատորմի ամբապնդման համար ջրային
սրանսւլորտը:

Ստալինյան յերրորդ հնդամյակը ծովային ու ովկիանո-
սային հզոր նավատորմի շինարարութեան հնդամյակ է:

Խորհրդային ժողովուրդը, միասնական ու համախմբ-
ված, բոլշևիկների կուսակցութեան ղեկավարութեամբ, մեծ
Ստալինի ղեկավարութեամբ հաջողութեամբ կկատարի նաեւ
ա՛յս պատմական խնդիրը—սոցիալիզմի առաջին և աշխար-
հում առաջիմ միակ ծովային ու ովկիանոսային հզոր նա-
վատորմի շինարարութեան խնդիրը:

ԳԻՆԸ 30 Կ.

11

28769

А. ШУБИН И К. ДОБРОЛЮБОВ
ВОЕННО-МОРСКОЙ
ФЛОТ СССР

Аригиз—Издательство полит. литературы
Ереван ● 1939